

—
Верховний
Суд

ДАЙДЖЕСТ

судової практики Великої
Палати Верховного Суду

Рішення, внесені до ЄДРСР за
період з 03.12.2018 по 31.12.2018

2018/5

Показчик термінів

адвокатський запит, 88
визнання недійсним договором, 9,10
визнання недійсними державних актів на право приватної власності на земельні ділянки, 37, 38
визнання права власності на частку у статутному капіталі товариства, 92
виконавче провадження, 17, 18, 19
виникнення права оренди земельної ділянки, 6
відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам, 82, 83, 84
відшкодування моральної шкоди, 75, 76, 77
відшкодування моральної шкоди в порядку цивільного судочинства, 23
відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки, 46
внесення відомостей про кримінальне правопорушення, 69, 70
гарантування вкладів фізичних осіб, 3, 5, 59
довідки про склад сім'ї, 66
загальнообов'язкове державне соціальне страхування, 14
здійснення прикордонного контролю, 48, 50
катування, 34
мирова угода, 89
одержання пенсійних виплат, 44, 45
оскарження дій державного реєстратора, 22
поновлення пропущеного строку для пред'явлення виконавчого документа, 72, 73
право користування земельними ділянками, 62
право позивача на земельну ділянку, 16
приватний виконавець, 33, 34, 35
природоохоронна організація, 77
відмова у наданні дозволу на розробку проекту землеустрою, 11, 12
проходження військової служби, 80, 81

регулювання містобудівної діяльності, 54, 58, 59
розірвання договору оренди землі, 39, 42
скасування актів про розслідування нещасного випадку, 86
скасування рішень позачергових загальних зборів акціонерів, 29
стягнення сум надмірно сплаченого митного збору, 67
судовий контроль, 51
третейські суди, 98, 99, 101
узгодження меж земельних ділянок, 52, 53, 54
укладення договору банківського вкладу, 25

Спир із Фондом гарантування вкладів фізичних осіб щодо включення вимог до реєстру акцептованих вимог кредиторів і про стягнення за договором банківського вкладу коштів, що перевищують граничну суму відшкодування, є приватноправовим і залежно від суб'єктного складу підлягає розгляду за правилами цивільного чи господарського судочинства

29 серпня 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом Особи 3 до Публічного акціонерного товариства «Дельта Банк», Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, третя особа – Інспекція з питань захисту прав споживачів у м. Києві, про стягнення коштів і включення до реєстру (списку) кредиторів.

За результатами розгляду Велика Палата прийняла постанову, в якій зазначила таке.

Юрисдикція спорів за участю Фонду визначається з огляду на зміст правовідносин та функції, які він виконує у спірних правовідносинах.

Предметом спору у справі, що розглядається є зобов'язання Фонду включити позивача до реєстру кредиторів ПАТ «Дельта Банк» на виплату вкладу у національній валюті в сумі, що перевищує встановлений законом граничний розмір гарантованого державою відшкодування за вкладом.

Відхиляючи доводи касаційної скарги Фонду про те, що суди дійшли помилкового висновку про розгляд справи за правилами цивільного судочинства, Велика Палата Верховного Суду виходила з того, що заявлені у цій справі позовні вимоги не пов'язані з виплатою гарантованої державою суми відшкодування, адже, як встановили суди першої й апеляційної інстанцій, позивач таке відшкодування вже отримала, а зумовлені невиконанням банком зобов'язань

за договором депозиту щодо повернення суми вкладу, яка перевищує встановлений законом граничний розмір гарантованого державою відшкодування за вкладом. Крім того, позивач оскаржує дії уповноваженої особи Фонду не як суб'єкта владних повноважень, а як органу управління банком, який здійснює заходи щодо забезпечення збереження активів банку, запобігання втрати майна та грошових коштів.

Тобто, заявлені у цій справі позовні вимоги не пов'язані з виплатою гарантованої державою суми відшкодування, яку позивач вже отримала, а зумовлені невиконанням банком зобов'язань за договором депозиту щодо повернення суми вкладу, яка перевищує встановлений законом граничний розмір гарантованого державою відшкодування за вкладом.

З огляду на вказане такий спір є приватноправовим, тому має розглядатися за правилами цивільного судочинства.

У постанові Велика Палата Верховного Суду також посилалась на правові висновки, викладені у постановках від 6 червня 2018 року у справі № 727/8505/15-ц, від 18 квітня 2018 року у справі № 826/7532/16, від 23 травня 2018 року у справі № 811/568/16, згідно з якими спір щодо включення вимог до реєстру акцептованих вимог кредиторів і про стягнення за договором банківського вкладу коштів, що перевищують граничну суму відшкодування, є приватноправовим і залежно від суб'єктного складу має розглядатися за правилами цивільного чи господарського судочинства.

Крім того, Велика Палата Верховного Суду, враховуючи конкретні обставини справи, погоджується з висновками суду апеляційної інстанції про поважність причин пропуску позивачем строку, встановленого статтею 45 Закону України від 23 лютого 2012 року № 4452-VI «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» для звернення з відповідною заявою, вважаючи, що обмеження кредиторів надзвичайно коротким

строком на звернення з вимогами про включення до реєстру акцептованих вимог кредиторів без можливості поновлення такого строку, якщо його пропущено з причин, що є поважними, було би непропорційним, а таке втручання у права кредиторів на мирне володіння їх майном – неправомірним.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 29 серпня 2018 року у справі № 755/17365/15-ц (провадження № 14-296цс18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/7837685>

Спір між Фондом гарантування вкладів фізичних осіб і посадовими особами банку про відшкодування заподіяної третій особі шкоди підлягає розгляду в порядку господарського судочинства

31 жовтня 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом Фонду гарантування вкладів фізичних осіб до 29 осіб, третя особа – Публічне акціонерне товариство «АВТОКРАЗБАНК», про відшкодування шкоди, за касаційною скаргою Особи 23 на постанову Апеляційного суду міста Києва від 20 лютого 2018 року.

За результатами розгляду Велика Палата прийняла постанову, в якій зазначила таке.

У справі, що розглядається, Фонд звернувся з позовом до посадових осіб ПАТ «АКБ БАНК», а саме: голови спостережної ради банку, голови правління, голови кредитного комітету, головного бухгалтера та інших про відшкодування шкоди, завданої третій особі у справі – ПАТ «АКБ БАНК». Спір між сторонами виник з приводу протиправних дій пов'язаних з банком осіб, що, на думку позивача, призвели до втрати ним ліквідності, неможливості виконання зобов'язань перед вкладниками та до неплатоспроможності банку.

Велика Палата Верховного Суду вважає, що оскільки Фонд на час ліквідації банку здійснює управління та розпорядження його майном, спір між Фондом і посадовими особами банку про відшкодування заподіяної третій особі шкоди має розглядатися за правилами господарського судочинства.

Окрім того, предметом перевірки національними судами у цій справі є акти (рішення) органів управління банку та їх посадових і службових осіб у сфері організації та здійснення господарської діяльності, а також господарські операції банку, що відповідає завданню господарського судочинства.

З огляду на вказане Велика Палата Верховного Суду не погоджується з висновками апеляційного суду щодо наявності підстав для розгляду справи за правилами цивільного судочинства.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 31 жовтня 2018 року у справі № 757/75148/17-ц (провадження № 14-404цс18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78376901>.

Фактичний користувач земельної ділянки, який без достатньої правової підстави за рахунок власника цієї ділянки зберіг у себе кошти, які мав сплатити за користування нею, зобов'язаний повернути ці кошти власнику земельної ділянки

20 листопада 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула у відкритому судовому засіданні справу № 922/3412/17 Господарського суду Харківської області за позовом Харківської міської ради до Товариства з обмеженою відповідальністю «Сінтрекс» про стягнення 6 150 799,96 грн за касаційною скаргою Харківської міської ради на постанову Харківського апеляційного господарського суду від 21 лютого 2018 року.

Предметом позову в цій справі є стягнення з власника об'єктів нерухомого майна безпідставно збережених коштів орендної плати за фактичне користування без належних на те правових підстав земельною ділянкою, на якій ці об'єкти розміщені.

Виникнення права власності на будинок, будівлю, споруду не є підставою для виникнення права оренди земельної ділянки, на якій вони розміщені та яка не була відведена в оренду попередньому власнику. Право оренди земельної ділянки виникає на підставі відповідного договору з моменту державної реєстрації цього права. Проте з огляду на приписи частини другої статті 120 Земельного кодексу України не вважається правопорушенням відсутність у власника будинку, будівлі, споруди зареєстрованого права оренди на земельну ділянку, яка має іншого власника і на якій розташоване це нерухоме майно.

Суди попередніх інстанцій установили, що відповідач є власником нерухомого майна, розміщеного на відповідній земельній ділянці, на підставі договорів купівлі-продажу від 24 грудня 2015 року № 200 і № 204, укладених між Приватним підприємством фірмою «Сандра-Інтернешнел» (продавець) і ТОВ «Сінтрекс» (покупець).

При цьому матеріали справи не містять доказів належного оформлення права користування вказаною земельною ділянкою ні ППФ «Сандра-Інтернешнел» (попереднього землекористувача), ні ТОВ «Сінтрекс», зокрема укладення відповідних договорів оренди з Харківською міською радою та державної реєстрації такого права, а отже, при укладенні договору купівлі-продажу нерухомості право користування земельною ділянкою, якого не існувало у продавця на момент укладення договорів купівлі-продажу, до набувача не перейшло. Таким чином, відповідач користується цією

земельною ділянкою без достатньої правової підстави.

Відтак Велика Палата Верховного Суду вважає, що немає підстав для застосування до спірних правовідносин приписів чинного законодавства України про відшкодування шкоди (збитків) власникам земельних ділянок, оскільки до моменту оформлення власником об'єкта нерухомого майна права оренди земельної ділянки, на якій розташований цей об'єкт, відносини з фактичного користування земельною ділянкою без укладеного договору оренди та недоотримання її власником доходів у вигляді орендної плати є за своїм змістом кондикційними.

З огляду на викладене ТОВ «Сінтрекс» як фактичний користувач земельної ділянки, що без достатньої правової підстави за рахунок власника цієї ділянки зберіг у себе кошти, які мав заплатити за користування нею, зобов'язаний повернути ці кошти власнику земельної ділянки на підставі частини першої статті 1212 Цивільного кодексу України.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 20 листопада 2018 року у справі № 922/3412/17 (провадження № 12-182гс18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78297802>.

Розірвання сторонами договору, виконаного повністю або частково, не позбавляє сторони права на звернення в майбутньому з позовом про визнання такого договору недійсним

27 листопада 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула у відкритому судовому засіданні справу № 905/1227/17 Господарського суду Донецької області за позовом керівника Маріупольської місцевої прокуратури № 2 Донецької області в інтересах держави в особі Міністерства

освіти і науки України до Регіонального відділення Фонду державного майна України по Донецькій області, Товариства з обмеженою відповідальністю «Фірма Технотрон», третя особа, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, на стороні позивача – Маріупольський професійний ліцей, про визнання недійсним договору оренди та зобов'язання вчинити певні дії за касаційної скаргю Регіонального відділення Фонду на постанову Донецького апеляційного господарського суду від 25 жовтня 2017 року.

Спир у цій справі стосується визнання недійсним на майбутнє договору оренди від 31 травня 2011 року № 4785/2011 (зі змінами та доповненнями), укладеного між Регіональним відділенням Фонду та ТОВ «Фірма Технотрон», предметом якого є нежитлові вбудовані приміщення на другому поверсі будівлі учбових майстерень для розміщення виробництва індикаторів температури для газових плит, загальною площею 22,14 кв. м, за Адресою 1, що перебуває на балансі Маріупольського професійного ліцею.

Відповідно до статті 204 Цивільного кодексу України правочин є правомірним, якщо його недійсність прямо не встановлена законом або якщо він не визнаний судом недійсним.

Статтею 236 Цивільного кодексу України визначено, що нікчемний правочин або правочин, визнаний судом недійсним, є недійсним з моменту його вчинення. Якщо за недійсним правочином права та обов'язки передбачалися лише на майбутнє, можливість настання їх у майбутньому припиняється.

Отже, законодавець встановлює, що наявність підстав для визнання правочину недійсним має визначатися судом на момент його вчинення. І відповідно до статті 236 ЦК України нікчемний правочин або правочин, визнаний судом недійсним, є недійсним з моменту його вчинення.

Вирішуючи спори про визнання правочинів (господарських

договорів) недійсними, господарський суд повинен встановити наявність фактичних обставин, з якими закон пов'язує визнання таких правочинів (господарських договорів) недійсними на момент їх вчинення (укладення) і настання відповідних наслідків, та в разі задоволення позовних вимог зазначати в судовому рішенні, в чому конкретно полягає неправомірність дій сторони та яким нормам законодавства не відповідає оспорюваний правочин.

За таких обставин, оскільки предметом спору у справі є недійсність договору і такий договір визнається недійсним з моменту вчинення, укладення сторонами додаткової угоди про припинення такого договору та повернення майна не може розцінюватися як підстава для припинення провадження у справі у зв'язку з відсутністю предмета спору (пункт 1-1 частини першої статті 80 Господарського процесуального кодексу України (у редакції, чинній на момент винесення оскаржуваного рішення). Розірвання сторонами договору, виконаного повністю або частково, не позбавляє сторони права на звернення до суду з позовом про визнання такого договору недійсним. Так само не перешкоджає поданню відповідного позову закінчення строку (терміну) дії оспорюваного правочину до моменту подання позову.

Отже, апеляційний суд обґрунтовано розглянув позов прокурора про недійсність договору оренди спірних приміщень, незважаючи на те, що ця угода припинена за домовленістю сторін.

За таких обставин Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне відступити від висновку щодо застосування норми права в подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленій постанові Верховного Суду України від 23 грудня 2015 року у справі № 918/144/15 (провадження № 3-1143гс15), оскільки розірвання сторонами договору,

виконаного повністю або частково, не позбавляє сторони права на звернення в майбутньому з позовом про визнання такого договору недійсним.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 27 листопада 2018 року у справі № 905/1227/17 (провадження № 12-112гс18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78376886>.

Рішення суб'єкта владних повноважень про відмову в наданні дозволу на розробку проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки у власність підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства

28 листопада 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула у порядку письмового провадження справу за позовом Особи 3 до Київської міської ради про визнання протиправним та скасування рішення за касаційною скаргою Особи 3 на ухвалу Київського апеляційного адміністративного суду від 16 березня 2017 року.

30 листопада 2015 року Особа 3 звернувся до Міськради із клопотанням та доданими до нього матеріалами, у якому порушував питання про надання йому дозволу на розробку проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки відповідно до графічного матеріалу орієнтованою площею до 0,10 га з цільовим призначенням для будівництва і обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка).

За результатом розгляду цього клопотання Міськрада ухвалила рішення від 10 березня 2016 року № 211/211 «Про відмову у наданні дозволу на розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки громадянину Особі 3 у мікрорайоні Жуляни у Солом'янському районі м. Києва для

будівництва та обслуговування жилого будинку, господарських будівель і споруд». На обґрунтування свого рішення відповідач зазначив про відсутність згоди землекористувачів (архівні довідки Києво-Святошинської районної державної адміністрації від 27 березня 2008 року № 314, від 12 травня 2015 року № 06-04/534, від 8 квітня 2014 року № 06-04/514), а також послався на наявну вимогу органу самоорганізації населення «Комітет мікрорайону «Жуляни» міста Києва від 4 січня 2016 року № 1/1 щодо недопущення відведення земельних ділянок, якими вони користуються, іншим громадянам.

Вважаючи це рішення незаконним, позивач звернувся до суду.

Окружний адміністративний суд міста Києва постановою від 11 листопада 2016 року позов задовольнив, мотивуючи своє рішення тим, що відмова Міськради у наданні позивачу дозволу на розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки суперечить нормам Земельного кодексу України, оскільки відповідач не надав суду доказів на підтвердження того, що бажана позивачем земельна ділянка надана у користування будь-яким юридичним чи фізичним особам.

Київський апеляційний адміністративний суд скасував постанову суду першої інстанції і закриття провадження в адміністративній справі. За висновком суду апеляційної інстанції, спір у цій справі підлягає розгляду в порядку цивільного, а не адміністративного судочинства, оскільки стосується перевірки правомірності рішення міської ради про відмову у наданні дозволу на розробку проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки, якою користуються інші особи.

Велика Палата Верховного Суду відзначила, що спірні правовідносини у цій справі є аналогічними тим, яким вона

вже надала оцінку у постанові від 30 травня 2018 року, переглядаючи справу № 826/5737/16 між цими ж сторонами, а підстав для відступлення від наведених у зазначеному рішенні висновків, не встановлено.

Зокрема, у рішенні від 30 травня 2018 року Велика Палата зазначила, що предметом спору в цій справі є рішення Міськради про відмову в наданні дозволу на розробку проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки у власність. Питання, пов'язаного з визнанням права власності на земельну ділянку та оспорюванням права власності інших осіб, у позивача не виникало. Отримання дозволу на розробку проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки не означає позитивного рішення про надання її у власність, а тому не створює правових наслідків, крім тих, що пов'язані з неправомірністю його прийняття. Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що Міськрада під час прийняття спірного рішення про відмову Особі 3 в наданні дозволу на розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки у власність здійснювала владні управлінські функції, оскільки в цих правовідносинах орган місцевого самоврядування реалізовував свої контрольні функції у сфері управління діяльністю, що підпадає під юрисдикцію адміністративного суду.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 28 листопада 2018 року у справі № 826/5735/16 (провадження № 11-986апп18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78215446>.

З текстом постанови Верховного Суду від 30 травня 2018 року у справі № 826/5737/16 (провадження № 11-475апп18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74505993>.

Спори із Фондом соціального страхування України, пов'язані з перерахунком розміру компенсаційних виплат – грошових компенсацій на бензин, ремонт і технічне обслуговування автомобілів та на транспортне обслуговування, підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства

28 листопада 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула в порядку письмового провадження справу за позовом Особи 9 до Управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України у Кіровоградській області про визнання бездіяльності неправомірною, зобов'язання вчинити дії за касаційною скаргою Особи 9 на постанову Ленінського районного суду м. Кіровограда від 13 грудня 2017 року та постанову Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду від 26 березня 2018 року.

Особа 9 як потерпілий на виробництві перебуває на обліку в Кропивницькому відділенні Управління Фонду із 3 червня 2006 року та отримує відповідні щомісячні страхові виплати та інші види матеріального забезпечення, зокрема грошову компенсацію на бензин, ремонт, технічне, транспортне обслуговування автомобіля, наданого йому Управлінням праці та соціального захисту населення Кіровоградської облдержадміністрації згідно з медичними показаннями.

Підставою звернення позивача з позовом до Ленінського районного суду м. Кіровограда суду стала відмова Кропивницького відділення Управління Фонду здійснити перерахунок розміру страхових виплат – грошових компенсацій на бензин, ремонт і технічне обслуговування автомобілів та на транспортне обслуговування в порядку, встановленому постановою Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2007 року № 228. Суд у задоволенні позову відмовив. Дніпропетровський апеляційний адміністративний суд скасував це рішення і закрит

провадження у справі, мотивуючи своє рішення тим, що спір у цій справі не підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства, оскільки не має на меті усунення порушень прав позивача з боку суб'єкта владних повноважень, а його вирішення матиме вплив на цивільні права та інтереси позивача.

Велика Палата Верховного Суду зазначила, що аналіз положень Закону України від 23 вересня 1999 року № 1105-XIV «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», які визначають правові, фінансові та організаційні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування, зокрема й компетенцію Фонду та його робочих органів, дає підстави для висновку, що у відносинах, пов'язаних із виплатою страхувальником у передбачених законодавством випадках компенсаційних виплат відповідно до Порядку виплати грошових компенсацій на бензин, ремонт і технічне обслуговування автомобілів та на транспортне обслуговування, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2007 року № 228, ці органи не виступають на рівних засадах з іншими учасниками відповідних відносин, а здійснюють владні управлінські функції, спрямовані на забезпечення державних гарантій реалізації застрахованими особами своїх прав.

З огляду на викладене Велика Палата Верховного Суду вважає, що спори, пов'язані з перерахунком розміру компенсаційних виплат – грошових компенсацій на бензин, ремонт і технічне обслуговування автомобілів та на транспортне обслуговування, підлягають розгляду відповідно до правил Кодексу адміністративного судочинства України – судами адміністративної юрисдикції як такі, що є публічно-правовими за своєю правовою природою.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 28 листопада 2018 року у справі № 405/5366/17 (провадження № 11-876апп18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78215405>.

Спир щодо оскарження рішення про надання особі у безстрокове користування земельної ділянки для будівництва індивідуального житлового будинку відповідно до рішення органу місцевого самоврядування підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства

28 листопада 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула в порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Особи 3 на ухвалу Личаківського районного суду м. Львова від 6 грудня 2017 року та постанову Апеляційного суду Львівської області від 1 лютого 2018 року у справі за позовом Особи 3 до Винниківської міської ради Львівської області, третя особа – Особа 4, про скасування рішення.

За результатами розгляду Велика Палата прийняла постанову, в якій зазначила таке.

У справі, яка розглядається, позивач оскаржує рішення Винниківської міської ради щодо процедурних питань подолання вето міського голови на рішення ради, але предметом цього спору є порушене право позивача як землекористувача, тому існує спір про право позивача на земельну ділянку.

Велика Палата Верховного Суду, аналізуючи встановлені судами обставини справи, дійшла висновку про те, що у цьому випадку вимоги про визнання рішення незаконним слід розглядати як спосіб захисту порушеного цивільного права за статтею 16 Цивільного кодексу України та пред'являти до суду для розгляду в порядку цивільного судочинства.

Таким чином, суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, помилково заклав провадження

у справі та вважав, що спірні правовідносини підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 28 листопада 2018 року у справі № 463/1865/17 (провадження № 14-385цс18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78378932>.

Справи з приводу оскарження постанов державного виконавця про стягнення виконавчого збору, витрат, пов'язаних з організацією та проведенням виконавчих дій і накладенням штрафу, прийнятих у виконавчих провадженнях щодо примусового виконання усіх виконавчих документів, незалежно від того, яким органом, у тому числі судом якої юрисдикції, вони видані, підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства

28 листопада 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула в порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «БК «Комбінат виробничих підприємств» на ухвалу Полтавського районного суду Полтавської області від 26 січня 2018 року та постанову Апеляційного суду Полтавської області від 21 березня 2018 року у справі за скаргою ТОВ «БК «Комбінат виробничих підприємств» на дії державного виконавця Полтавського РВ ДВС ГТЮУ у Полтавській області.

18 липня 2017 року старшим державним виконавцем Полтавського РВ ДВС ГТЮУ у Полтавській області у виконавчому провадженні № 53617896 винесена постанова про накладення штрафу в дохід держави у розмірі 10 200 грн за невиконання ПАТ «Комбінат виробничих підприємств» рішення Полтавського районного суду Полтавської області від 21 жовтня 2011 року. Вказаним судовим рішенням було

задоволено позов Особи 1 та зобов'язано ТОВ «БК «Комбінат виробничих підприємств» надати позивачу довідку про підтвердження трудового стажу для призначення пільгової пенсії встановленої форми із зазначенням періоду роботи, професії або посади, характеру виконуваної роботи, первинних документів за час виконання роботи, на підставі яких видана довідка.

Вважаючи зазначену постанову про накладення штрафу незаконною, ТОВ «БК «Комбінат виробничих підприємств» у серпні 2017 року звернулося до Полтавського районного суду Полтавської області зі скаргою на дії державного виконавця, посилаючись на статтю 74 Закону України від 2 червня 2016 року № 1404-VIII «Про виконавче провадження». Ухвалою суду першої інстанції, залишеною без змін постановою Апеляційного суду Полтавської області, провадження у справі було закрито, оскільки, на думку суду, відповідно до частини другої статті 74 зазначеного Закону скарга підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства.

Велика Палата Верховного Суду у своєму рішенні визначила, що оскільки ТОВ «БК «Комбінат виробничих підприємств» звернулося до суду зі скаргою на дії державного виконавця у серпні 2017 року, то на спірні правовідносини поширюється саме Закон України «Про виконавче провадження».

Проаналізувавши положення цього Закону, Велика Палата зазначила, що імперативною нормою – частиною другою статті 74 Закону України «Про виконавче провадження» – закріплено, що юрисдикція адміністративних судів поширюється на справи з приводу оскарження постанов державного виконавця про стягнення виконавчого збору, витрат, пов'язаних з організацією та проведенням виконавчих дій і накладенням штрафу, прийнятих у виконавчих провадженнях щодо примусового виконання усіх виконавчих документів, незалежно від того,

яким органом, у тому числі судом якої юрисдикції, вони видані.

До юрисдикції адміністративних судів належать також справи про оскарження рішень, дій чи бездіяльності державної виконавчої служби, прийнятих (вчинених, допущених) під час примусового виконання постанов державного виконавця про стягнення виконавчого збору, витрат, пов'язаних з організацією та проведенням виконавчих дій і накладенням штрафу, як виконавчих документів в окремому виконавчому провадженні.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 28 листопада 2018 року у справі № 2-01575/11 (провадження № 14-425цс18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78376897>.

Якщо позивач оскаржує дії державного реєстратора з приводу розгляду його заяви у контексті статті 24 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», і цей спір не стосується речових прав чи обтяжень на нерухоме майно третіх осіб, такий спір є публічно-правовим і підлягає розгляду у порядку адміністративного судочинства

28 листопада 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула в порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Особи 4 на рішення Центрального районного суду м. Николаєва від 27 листопада 2017 року та постанову Апеляційного суду Миколаївської області від 6 лютого 2018 року у цивільній справі за позовом Особи 3 до Департаменту з надання адміністративних послуг Миколаївської міської ради, Особи 4 про скасування державної реєстрації права власності.

За договором купівлі-продажу від 12 жовтня 2011 року Особі 3 належала трикімнатна квартира, загальною площею 56,7 кв. м, житловою площею 34,9 кв. м.

Заочним рішенням Центрального районного суду м. Николаєва

від 23 червня 2015 року квартиру визнано спільною сумісною власністю Особи 3 та Особи 4, визначено частку по 1/2 частині квартири за кожним із співвласників. На підставі цього рішення реєстраційною службою Миколаївського міського управління юстиції 15 липня 2015 року за Особою 4 зареєстровано право власності на 1/2 частину спірної квартири, загальною площею 59,1 кв. м, житловою площею 39,3 кв. м.

Ухвалою Центрального районного суду м. Миколаєва від 7 жовтня 2015 року заочне рішення Центрального районного суду м. Миколаєва від 23 червня 2015 року скасовано, а квартиру за Адресою 1 визнано об'єктом особистої приватної власності Особи 3.

У травні 2017 року Особа 3 звернувся до Центру надання адміністративних послуг Миколаївської міської ради із заявою про державну реєстрацію права власності на вказану квартиру. Рішенням державного реєстратора Центру відмовлено в проведенні реєстраційних дій, оскільки відмінні технічні характеристики такої квартири.

Особа 3 звернувся до суду з указаним позовом, в якому просив виключити з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та Реєстру прав власності на нерухоме майно запис про реєстрацію права власності (з відкриття розділу) на квартиру. Рішенням Центрального районного суду м. Миколаєва, залишеним без змін постановою Апеляційного суду Миколаївської області, позов було задоволено.

У березні 2018 року Особа 4 звернулася з касаційною скаргою, яку мотивовано тим, що позивач посилається на протиправну відмову державного реєстратора у вчиненні дій стосовно реєстрації за позивачем права власності на квартиру за Адресою 1. При цьому позивач не заявляв будь-яких позовних вимог щодо захисту його цивільних прав, оскільки його вимоги стосувалися лише виключення з Державного

реєстру речових прав на нерухоме майно та Реєстру прав власності на нерухоме майно запису про реєстрацію права власності на спірну квартиру. Крім того, відповідно до пункту 8 постанови пленуму Вищого адміністративного суду України від 20 травня 2013 року № 8 «Про окремі питання юрисдикції адміністративних судів» зазначений спір підлягав розгляду в порядку адміністративного судочинства.

Велика Палата Верховного Суду, розглядаючи цю справу, зазначила таке.

У справі, яка переглядається, правовідносини виникли між Особою 3 і державним реєстратором з приводу виключення з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та Реєстру прав власності на нерухоме майно запису про реєстрацію права власності на квартиру лише з тих підстав, що у вказаних записах неправильно зазначені технічні характеристики належної йому квартири. Інших підстав для скасування записів позовна заява не містить. Спір між подружжям з приводу права власності на квартиру вирішено.

З огляду на викладене Велика Палата Верховного Суду вважає, що у даній справі виникли саме публічно-правові відносини, оскільки державний реєстратор діє як суб'єкт владних повноважень, дії якого щодо позивача останній вважає неправомірними та такими, що порушують його права. Тобто, при визначенні юрисдикційності спору з державним реєстратором чи щодо оскарження дій державного реєстратора критерієм такого розмежування є предмет оскарження. Якщо позивач оскаржує дії державного реєстратора з приводу розгляду його заяви у контексті статті 24 Закону України від 1 липня 2004 року № 1952-IV «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», і цей спір не стосується речових прав чи обмежень на нерухоме майно третіх осіб, такий спір є публічно-правовим і підлягає розгляду

у порядку адміністративного судочинства. Відтак спір підлягає розгляду у порядку адміністративного, а не цивільного судочинства. Суди на порушення вимог статті 15 Цивільного процесуального кодексу України та статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України (у редакції, чинній на час звернення з позовом до суду) помилково розглянули спір.

Якщо позивачем оскаржуються дії державного реєстратора щодо вчинення їх за заявами третьої особи, тобто стосуються правовідносин, які виникли чи виникають між державним реєстратором і іншою, відмінною від позивача, особою, вбачається спір про право між позивачем та іншою особою щодо нерухомого майна, який повинен розглядатися у порядку цивільного чи господарського судочинства, залежно від суб'єктного складу сторін, та є за своєю природою приватноправовим спором.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 28 листопада 2018 року у справі № 490/5986/17-ц (провадження № 14-331цс18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78376852>.

Спір щодо відшкодування моральної шкоди, заподіяної фізичній особі як засновнику підприємства протиправними рішеннями суб'єкта владних повноважень, підлягає розгляду за правилами цивільного судочинства

28 листопада 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула в порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Особи 3 на ухвалу Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 13 квітня 2018 року та постанову Апеляційного суду Тернопільської області від 5 червня 2018 року у справі за позовом Особи 3 до Тернопільської міської ради про відшкодування моральної шкоди.

За результатами розгляду Велика Палата прийняла постанову, в якій зазначила таке.

У квітні 2018 року Особа 3 звернувся до суду з позовом до Тернопільської міської ради та просив стягнути з відповідача 200 тис. грн на відшкодування моральної шкоди.

Обґрунтовуючи позовні вимоги, Особа 3 зазначав, що він є єдиним засновником та власником Приватного малого підприємства «Галактика». 15 березня 2001 року Тернопільська міська рада надала ПМП «Галактика» в постійне користування 0,7 га землі за Адресою 1, для будівництва та обслуговування 12-квартирного житлового будинку. 16 серпня 2016 року Особа 3 у черговий раз звернувся до Тернопільської міської ради із заявою про надання дозволу на розроблення технічної документації із землеустрою щодо встановлення меж земельної ділянки для будівництва та обслуговування 12-квартирного житлового будинку. Листом від 14 вересня 2016 року за № 2596/08 відповідач повідомив ПМП «Галактика» про відсутність можливості задовольнити клопотання, оскільки заявник не подав повного пакету документів.

Постановою Тернопільського міськрайонного суду від 10 листопада 2017 року визнано протиправною відмову Виконавчого комітету Тернопільської міської ради, оформлену листом від 14 вересня 2016 року № 2596/08, та зобов'язано відділ земельних ресурсів Тернопільської міської ради підготувати й подати в установленому законом порядку на розгляд сесії Тернопільської міської ради проект рішення щодо звернення ПМП «Галактика» про надання дозволу на складання технічної документації щодо встановлення меж земельної ділянки (на місцевості) для будівництва та обслуговування 12-квартирного житлового будинку.

Позивач вважає, що протиправною відмовою, оформленою

листом від 14 вересня 2016 року № 2596/08, та протиправними діями відповідача, принижено його честь, гідність та ділову репутацію, а також ділову репутацію ПМП «Галактика», чим завдано йому значної моральної шкоди, на відшкодування якої просив стягнути з відповідача 200 тис. грн.

У касаційній скарзі Особа 3 наголосив, що він звернувся до суду з позовом про відшкодування шкоди, завданої йому як фізичній особі, з метою захисту власних інтересів.

Відповідно до частин першої та третьої статті 4 Цивільного процесуального кодексу України кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи законних інтересів. Відмова від права на звернення до суду за захистом є недійсною.

ЦПК України не передбачає обмежень щодо розгляду спору між фізичною і юридичною особами про відшкодування моральної шкоди в порядку цивільного судочинства.

Згідно з пунктом 14 частини першої статті 20 Господарського процесуального кодексу України господарські суди розглядають справи у спорах, що виникають у зв'язку зі здійсненням господарської діяльності (крім справ, передбачених частиною другою цієї статті), та інші справи у визначених законом випадках, зокрема, справи у спорах про захист ділової репутації, крім спорів, стороною яких є фізична особа, яка не є підприємцем або самозайнятою особою.

Разом з тим визначення предмета, підстав позову та відповідача у спорі – це право, яке належить позивачу. Натомість установлення обґрунтованості позову – це обов'язок суду, який здійснюється під час розгляду справи, а не на стадії відкриття провадження.

Таким чином, з огляду на суб'єктний склад спору, предмет позову та характер спірних правовідносин Велика Палата

Верховного Суду вважає, що спір підлягає розгляду за правилами цивільного судочинства, а тому суди першої та апеляційної інстанцій дійшли помилкового висновку про його належність до юрисдикції господарських судів України.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 28 листопада 2018 року у справі № 607/6092/18 (провадження № 14-483цс18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78276640>.

Спір про відшкодування майнової шкоди між вкладником і банком, від імені якого діє уповноважена особа Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, розглядається у порядку цивільного судочинства

28 листопада 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула в порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Особи 3 на ухвалу Апеляційного суду Чернівецької області від 13 квітня 2016 року у справі за позовом Особи 3 до Публічного акціонерного товариства «Банк «Фінанси та кредит», від імені якого діє уповноважена особа Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, відділення № 87 ПАТ «Банк «Фінанси та кредит» про захист прав споживачів, визнання вкладником за договором банківського вкладу.

За результатами розгляду Велика Палата прийняла постанову, в якій зазначила таке.

У справі, що розглядається, позивач звернувся за захистом порушених, на його думку, прав, що виникли із цивільно-правової угоди – договору банківського вкладу, що є приватноправовими відносинами.

Разом з тим із матеріалів справи вбачається, що відповідачем, який представляє у спірних правовідносинах Банк, не визнається сам факт укладення договору банківського вкладу. Відповідач вважає, що договірні відносини між

сторонами відсутні, оскільки договір не зареєстровано у Банку, працівники банку незаконно привласнили грошові кошти клієнтів банку, у тому числі позивача.

Тобто, при розгляді справи суд має дослідити, чи виникли договірні правовідносини між позивачем та Банком, чи між вказаними сторонами, а не з Фондом, існують інші зобов'язання.

Аналізуючи встановлені судами обставини справи, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку про те, що майнову шкоду завдано позивачу внаслідок неправомірних дій посадової особи Банку, спрямованих на заволодіння грошовими коштами. Зазначена посадова особа перебувала з ПАТ «Банк Фінанси та кредит» у трудових відносинах, діяла в робочий час у приміщенні Банку та від імені Банку, неналежним чином виконувала свої службові обов'язки, а саме, підписала від імені відповідача договір про банківський вклад, однак, прийнявши від позивача грошові кошти, не внесла їх у касу Банку.

Тобто, позовні вимоги стосуються не виконання уповноваженою особою Фонду повноважень Фонду, а представництва банку у приватноправових, цивільних правовідносинах, способи захисту інтересів позивача у яких можуть відбуватися лише у межах цивільного судочинства.

З огляду на вказане спір виник з цивільних правовідносин, не вважається публічно-правовим і має вирішуватися судами за правилами ЦПК України, що суд апеляційної інстанції не врахував.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 28 листопада 2018 року у справі № 727/8980/15 (провадження № 14-332цс18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78376851>.

Спiр про скасування рiшень позачергових загальних зборiв акцiонерiв не є публiчно-правовим i не пiдлягає розгляду в порядку адмiнiстративного судочинства, а має вирiшуватися за правилами Господарського процесуального кодексу України

28 листопада 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула в порядку письмового провадження касацiйну скаргу Фонду гарантування вкладiв фiзичних осiб на ухвалу Окружного адмiнiстративного суду мiста Києва вiд 26 жовтня 2016 року та ухвалу Киiвського апеляцiйного адмiнiстративного суду вiд 6 лютого 2017 року у справi за позовом Фонду гарантування вкладiв фiзичних осiб до Публiчного акцiонерного товариства «Укрiнком», Нацiонального банку України, третi особи: Мiнiстерство юстицiї України, Генеральна прокуратура України, про визнання незаконним та скасування рiшення, зобов'язання вчинити певнi дiї.

За результатами розгляду Велика Палата прийняла постанову, в якiй зазначила таке.

Судом установлено, що предметом у цiй справi є визнання неправомочними позачергових загальних зборiв акцiонерiв ПАТ «Укрiнком», що вiдбулися 13 липня та 5 серпня 2016 року, а також визнання протиправними з моменту прийняття та скасування рiшень цих зборiв, оформлених протоколами вiд 13 липня 2016 року № 1 та 5 серпня 2016 року № 2.

Вiдповiдно до частини першої статтi 1 Господарського процесуального кодексу України (у редакцiї, чиннiй на час виникнення спiрних правовiдносин) пiдприємства, установи, органiзацiї, iншi юридичнi особи (у тому числi iноземнi), громадяни, якi здiйснюють пiдприємницьку дiяльнiсть без створення юридичної особи i в установленому порядку набули статусу суб'єкта пiдприємницької дiяльнiстi, мають право звертатися до господарського суду згiдно з встановленою

підвідомчістю господарських справ за захистом своїх порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів, а також для вжиття передбачених цим Кодексом заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням.

Статтю 167 Господарського кодексу України визначено, що корпоративні права – це сукупність майнових і немайнових прав акціонера – власника акцій товариства, які впливають з права власності на акції, що включають право на участь в управлінні акціонерним товариством, отримання дивідендів та активів акціонерного товариства у разі його ліквідації відповідно до закону, а також інші права та правомочності, передбачені законом чи статутними документами.

Учасники товариства (акціонери), а також інші особи, права та законні інтереси яких порушено рішенням наглядової ради чи виконавчого органу товариства, вправі оскаржити до суду відповідні рішення як акти, оскільки наглядова рада та виконавчий орган товариства є його органами управління, що приймають обов'язкові для виконання рішення.

Рішення наглядової ради товариства може бути оскаржено в судовому порядку акціонером (учасником) товариства шляхом пред'явлення позову про визнання його недійсним, якщо таке рішення не відповідає вимогам законодавства та порушує права чи законні інтереси учасника (акціонера) товариства. Відповідачем за таким позовом є товариство.

До корпоративних спорів не належать та вирішуються загальними або господарськими судами залежно від суб'єктного складу сторін спори про визнання недійсними рішень органів управління юридичної особи за позовом особи, яка не є учасником (акціонером, членом, засновником), у тому числі таким, що вибув, у разі оспорювання рішень органів управління юридичної особи, прийнятих після його вибуття.

Таким чином, вказаними вище положеннями законодавства

України учасникам товариства (акціонерам) надано право оскаржити рішення органу товариства, якщо воно порушує їх права та охоронювані законом інтереси, у випадку, зокрема, недотримання встановленої процедури скликання засідань цих органів та прийняття рішення неповноважним складом, і такі спори підлягають розгляду в порядку господарського судочинства.

З огляду на наведене Велика Палата Верховного Суду погоджується з твердженням судів першої та апеляційної інстанцій, що спір про скасування рішень позачергових загальних зборів акціонерів ПАТ «Укрінком» не є публічно-правовим і не підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства, а має вирішуватися за правилами ГПК України.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 28 листопада 2018 року у справі № 826/16227/16 (провадження № 11-1109апп18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78268047>.

Істотна шкода у розумінні пункту 3 примітки до статті 364 Кримінального кодексу України не є обов'язковою ознакою злочину, передбаченого частиною другою статті 365 цього Кодексу

5 грудня 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу заступника прокурора Закарпатської області на ухвалу Апеляційного суду Закарпатської області від 14 червня 2017 року у кримінальному провадженні за обвинуваченням Особи 1, у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених частиною другою статті 365; частиною першою статті 371 Кримінального кодексу України, та Особи 2, у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених частиною першою статті 366; частиною першою статті 371 КК України.

За результатами розгляду Велика Палата прийняла постанову, в якій зазначила таке.

Викладені в ухвалі висновки апеляційного суду про те, що обов'язковою ознакою злочину, передбаченого частиною другою статті 365 КК України, має бути істотна шкода у розумінні пункту 3 примітки до статті 364 цього Кодексу, не ґрунтуються на правильному тлумаченні закону України про кримінальну відповідальність, яке б відповідало його точному змісту.

Дієвість юридичних засобів запобігання протиправній поведінці уповноважених службових осіб є однією з необхідних умов створення правоохоронної системи, яка б досягала головного результату – захисту прав і законних інтересів людини і громадянина, і таким чином виправдовувала легітимні очікування суспільства.

У цьому контексті звуження сфери кримінальної відповідальності працівників правоохоронних органів призведе до протилежного результату – нівелювання гарантій захисту людини від свавільних посягань з боку цих посадовців, адже створить умови для безкарних найнебезпечніших проявів насильства та жорстокості з використанням залежного становища осіб, котрі перебувають під їх впливом.

Визначене у частині другій статті 365 КК України фізичне насильство, а тим більше погроза його застосування, застосування зброї або спеціальних засобів, болісні або такі, що ображають особисту гідність потерпілого, дії далеко не завжди призводять до розладів здоров'я, які би потребували відновлювального лікування й зумовлювали необхідність грошових витрат на вищезазначені суми. Моральна шкода за такі дії, яка підлягає відшкодуванню, відповідно до усталеної судової практики зазвичай оцінюється у значно менших

розмірах.

Окрім зазначеного, розмір завданої злочином шкоди, що підлягає відшкодуванню, визначається судом за результатами розгляду справи на її завершальній стадії – при ухваленні вироку у разі заявлення відповідних позовних вимог у межах кримінального провадження, або прийнятті рішення в разі звернення потерпілого з позовом окремо в порядку цивільного судочинства. Із огляду на викладене підхід, за якого кримінальна відповідальність за частиною другою статті 365 КК України буде залежати від матеріального еквіваленту спричиненої шкоди, істотно ускладнюватиме вирішення питання про наявність чи відсутність у діянні ознак злочину на початку досудового розслідування. А після початку розслідування це може призводити до безпідставного закриття кримінальних проваджень слідчим, прокурором, необґрунтованого затягування відповідних процедур і неможливості ефективного розслідування фактів жорстокого поводження з людиною з боку службових осіб правоохоронних органів.

Водночас таке розслідування належить до позитивних обов'язків держави у процесуальному аспекті статті 3 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Інакше конвенційна заборона жорстокого, нелюдського і такого, що принижує гідність, поводження і покарання буде сприйматися як теоретична й ілюзорна, що дасть можливість працівникам правоохоронних органів діяти свавільно й безкарно. Навіть за відсутності офіційної скарги розслідування має здійснюватися невідкладно, що створює максимальні можливості для повного, всебічного й неупередженого встановлення дійсних обставин справи, а також є ключовим чинником забезпечення довіри суспільства до держави в особі компетентних органів.

Не всі насильницькі дії, описані в частині другій статті 365

КК України, можуть отримати юридичну оцінку за іншими статтями зазначеного Кодексу, а ті з них, що можуть бути кваліфіковані за статтями про злочини проти життя і здоров'я особи із загальним суб'єктом, не відображають належного рівня суспільної небезпечності вчиненого. Адже підвищення такої небезпечності зумовлене особливостями спеціального суб'єкта злочину – працівника правоохоронного органу, службове становище якого передбачає з одного боку обов'язок захисту прав і свобод людини від протиправних посягань, необхідні для його виконання державно-владні права та повноваження й підвищену відповідальність перед суспільством за свої дії чи бездіяльність, а з іншого – ширші можливості для порушення цих самих прав і свобод, аж до найтяжчих форм, порівняно з особою, котра не має відповідного службового становища.

Велика Палата дійшла висновку, що об'єктивна сторона злочину, передбаченого частиною другою статті 365 КК України, вичерпується самим фактом вчинення дій, які явно виходять за межі наданих працівнику правоохоронного органу прав чи повноважень, і містять принаймні одну з ознак, визначених у частині другій статті 365 зазначеного Кодексу, – супроводжуються насильством або погрозою застосування насильства, застосуванням зброї чи спеціальних засобів або болісними і такими, що ображають особисту гідність потерпілого, діями, за відсутності ознак катування. Заподіяння наслідків у вигляді істотної шкоди в розумінні пункту 3 примітки до статті 364 КК України не є обов'язковою умовою для кваліфікації дій особи за частиною другою статті 365 цього Кодексу.

Відтак суд апеляційної інстанції, дійшовши висновків про відсутність у діях Особи 3 складу вищезазначеного злочину з огляду на невстановлення факту спричинення його діями

потерпілому шкоди у матеріальному вимірі, неправильно застосував закон про кримінальну відповідальність (стаття 413 Кримінального процесуального кодексу України).

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 5 грудня 2018 року у справі № 301/2178/13-к (провадження № 13-57к18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78426368>.

Приватний виконавець не зобов'язаний передавати виконавчий документ чи виконавче провадження для виконання тому державному чи приватному виконавцеві, який першим відкрив зведене виконавче провадження

5 грудня 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула у порядку письмового провадження без повідомлення учасників справи касаційну скаргу приватного виконавця виконавчого округу Дніпропетровської області Л. на ухвалу Господарського суду Дніпропетровської області від 2 січня 2018 року та постанову Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 28 лютого 2018 року за скаргою Публічного акціонерного товариства «Дніпровський металургійний комбінат» на дії та бездіяльність приватного виконавця виконавчого округу Дніпропетровської області Л. за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Пріметалс Текнолоджіз Україна» до ПАТ «Дніпровський металургійний комбінат» про стягнення 5 129 953,56 грн.

Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що стягувачі, які скористалися можливостями нового законодавства про виконавче провадження і звернулися для виконання отриманих на свою користь судових рішень до приватного виконавця, не можуть бути позбавлені такого права вибору внаслідок того, що в органах державної виконавчої служби вже є відкрите зведене виконавче провадження щодо того ж боржника.

Таким чином, приватний виконавець не зобов'язаний передавати виконавчий документ чи виконавче провадження для виконання тому державному чи приватному виконавцеві, який першим відкрив виконавче провадження щодо боржника для виконання кількох рішень щодо одного боржника у рамках зведеного виконавчого провадження.

Велика Палата Верховного Суду розглянула відповідну касаційну скаргу у справі № 904/7326/17 в порядку письмового провадження. Суди попередніх інстанцій погодилися з доводами боржника, який заперечував проти здійсненого виконання судових рішень, і визнали дії приватного виконавця незаконними. Суди вказали, що приватний виконавець не мав права самостійно проводити виконання судових рішень, а мусив передати виконавчі документи, отримані від стягувача, державному виконавцю, який першим відкрив виконавче провадження щодо боржника.

Велика Палата Верховного Суду скасувала рішення судів попередніх інстанцій.

У постанові від 14 березня 2018 року у справі № 660/612/16-ц (провадження № 14-19цс18) Велика Палата Верховного Суду зробила висновок про те, що при виконанні судових рішень діє правило існування одного виконавчого провадження про примусове виконання щодо одного боржника незалежно від кількості судових рішень та юрисдикцій, у яких ці судові рішення, що підлягають примусовому виконанню, були ухвалені, та незалежно від кількості стягувачів. Такий висновок зроблено також у постановках Великої Палати Верховного Суду від 12 вересня 2018 року у справі № 906/530/17 (провадження № 12-213гс18); від 17 жовтня 2018 року у справах № 5028/16/2/2012 (провадження № 12-192гс18) та № 927/395/13 (провадження № 12-189гс18).

Ураховуючи викладені вище аргументи, Велика Палата

Верховного Суду відступає від висновку, викладеного у згаданих постановках, шляхом його уточнення. Стаття 30 Закону України від 2 червня 2016 року № 1404-VIII «Про виконавче провадження» передбачає обов'язок лише державного виконавця передати відкрите виконавче провадження іншому державному виконавцю, який першим відкрив виконавче провадження, для виконання ним у рамках зведеного виконавчого провадження кількох рішень щодо одного боржника. Приватний виконавець не зобов'язаний передавати виконавчий документ чи виконавче провадження для виконання тому державному чи приватному виконавцеві, який першим відкрив виконавче провадження щодо боржника, для виконання кількох рішень щодо одного боржника у рамках зведеного виконавчого провадження.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 5 грудня 2018 року у справі № 904/7326/17 (провадження № 12-197гс18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78534731>.

Позовні вимоги про визнання недійсними державних актів на право приватної власності на земельні ділянки, про визнання недійсними розпоряджень районної державної адміністрації, рішень сільради, витребування земельних ділянок від добросовісних набувачів підлягають розгляду в одному провадженні, адже такі вимоги однорідні, нерозривно пов'язані між собою та від вирішення однієї з них залежить вирішення інших вимог

21 листопада 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула в порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу заступника прокурора Львівської області на рішення Жовківського районного суду Львівської області від 17 листопада 2015 року, рішення та ухвалу Апеляційного

суду Львівської області від 4 квітня 2016 року у цивільній справі за позовом заступника прокурора Львівської області в інтересах держави в особі Міністерства аграрної політики та продовольства України, Львівського національного аграрного університету до Жовківської районної державної адміністрації Львівської області, Малехівської сільської ради Жовківського району Львівської області, Особи 1, Особи 2, Особи 3, Особи 4, Товариства з обмеженою відповідальністю «Астеріон Плюс», треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору: Відділ Державного земельного агентства у Жовківському районі Львівської області, Реєстраційна служба Жовківського районного управління юстиції Львівської області, про визнання недійсними розпорядження, рішень, державних актів на право приватної власності на земельні ділянки, витребування земельних ділянок від добросовісних набувачів.

Рішення суб'єкта владних повноважень у сфері земельних правовідносин може оспорюватися з точки зору його законності, а вимоги про визнання рішення незаконним – розглядатися в порядку цивільного або господарського судочинства, якщо за результатами реалізації рішення у фізичної чи юридичної особи виникло цивільне право і спірні правовідносини, на яких ґрунтується позов, мають приватноправовий характер.

У такому випадку вимога про визнання рішення незаконним може розглядатися як спосіб захисту порушеного цивільного права за статтею 16 Цивільного кодексу України та пред'являтися до суду для розгляду в порядку цивільного або господарського судочинства, якщо фактично підґрунтям і метою пред'явлення позовної вимоги про визнання рішення незаконним є оспорювання цивільного речового права особи, що виникло внаслідок та після реалізації рішення суб'єкта владних повноважень.

У зв'язку з наведеним помилковими є висновки судів обох інстанцій про те, що позовні вимоги у частині визнання недійсним розпорядження Жовківської РДА від 6 березня 2009 року № 165 «Про затвердження проекту землеустрою» підлягають розгляду у порядку адміністративного судочинства.

Також оскаржуваними рішеннями було закрито провадження у справі в частині вимог прокурора про скасування рішень сільради, винесених стосовно юридичної особи та про витребування спірних земельних ділянок з незаконного володіння ТОВ «Астеріон Плюс» на користь Львівського НАУ, у зв'язку із тим, що вирішення цих вимог віднесено до компетенції господарських судів, оскільки сторонами цих правовідносин є юридичні особи.

Велика Палата Верховного Суду вважала такі висновки помилковими з таких підстав.

Обов'язком суду при розгляді справи є дотримання вимог щодо всебічності, повноти і об'єктивності з'ясування обставин справи та оцінки доказів.

Всебічність та повнота розгляду передбачає з'ясування усіх юридично-значущих обставин та наданих доказів з усіма притаманними їм властивостями, якими та ознаками, їх зв'язків, відносин і залежностей. Всебічне, повне та об'єктивне з'ясування обставин справи забезпечує, як наслідок, постановлення законного і обґрунтованого рішення.

Позовні вимоги до кількох відповідачів, серед яких є хоча б одна фізична особа, мають розглядатися в одному провадженні, якщо такі вимоги однорідні, нерозривно пов'язані між собою та від вирішення однієї з них залежить вирішення інших вимог.

Вирішення за правилами господарського судочинства такого спору в частині позовних вимог до юридичної особи, а за правилами цивільного судочинства – в частині позовних вимог до фізичних осіб порушуватиме принцип повноти,

всебічності й об'єктивності з'ясування обставин справи, що впливає, зокрема, зі змісту частини четвертої статті 10 Цивільного процесуального кодексу України (у редакції, чинній на момент розгляду справи у судах), оскільки дослідження одного і того ж предмета, а також одних і тих самих підстав позову здійснюватиметься судами різних юрисдикцій, що не гарантує дотримання принципу правової визначеності.

З огляду на вказане помилковими є висновки судів про те, що позов у частині вимог про скасування рішень сільради, винесених стосовно юридичної особи, витребування з незаконного володіння ТОВ «Астеріон Плюс» на користь Львівського НАУ спірних земельних ділянок віднесено до компетенції господарських судів, і як наслідок – закриття провадження у справі в цій частині позову.

Також оскаржуваними рішеннями було відмовлено у задоволенні позову прокурора в частині позовних вимог про визнання недійсними державних актів на право приватної власності на земельні ділянки з посиланням на те, що вирішення питання про правомірність видачі оспорюваних державних актів є передчасним, оскільки залежить від вирішення питання законності рішень, на підставі яких такі акти видані, у порядку адміністративного судочинства.

Велика Палата Верховного Суду не погодилась із такими висновками судів першої та апеляційної інстанцій з огляду на те, що позовні вимоги про визнання недійсними державних актів на право приватної власності на земельні ділянки підлягають розгляду в одному провадженні разом з іншими позовними вимогами: про визнання недійсними розпорядження РДА, рішень сільради, витребування земельних ділянок від добросовісних набувачів, адже такі вимоги однорідні, нерозривно пов'язані між собою та від вирішення однієї з них залежить вирішення інших вимог.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 21 листопада 2018 року у справі № 444/1786/15 (провадження № 14-355цс18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78501877>.

Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що немає підстав для відступу від правової позиції, викладеної у постанові Верховного Суду України від 21 січня 2015 року у справі № 910/16306/13 щодо систематичного невнесення орендної плати як підстави розірвання договору оренди землі

27 листопада 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Кіровоградської міської ради на постанову Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 18 жовтня 2017 року у справі № 912/1385/17 Господарського суду Кіровоградської області за позовом Кіровоградської міської ради до Приватного підприємства «Терра 2006» про розірвання договору.

За результатами розгляду заяви Велика Палата прийняла постанову, в якій зазначила таке.

Суд апеляційної інстанції дослідив обставини справи та встановив, що, відповідно до умов укладеного відповідачем та Обслуговуючим кооперативом «Житлово-будівельний кооператив «Монблан» договору суборенди, зобов'язання щодо сплати орендної плати за земельну ділянку в районі вулиць Кірова та Пролетарської в м. Кіровограді за узгодженням сторін було покладено на ОК «ЖБК «Монблан»; платниками за оренду земельної ділянки в районі вулиць Кірова та Пролетарської в м. Кіровограді в період 2015–2017 роки були дві особи: ПП «Терра 2006» та ОК «ЖБК «Монблан»; разом за період з моменту укладення спірного договору до дати звернення позивача до суду (16 травня 2017 року) було сплачено 410 868,46 грн на розрахунковий рахунок, вказаний як у договорі оренди, так і у договорі суборенди, укладеному платниками.

Отже, на момент подання Міськрадою позову про розірвання договору оренди від 29 травня 2015 року № 80 заборгованості з орендної плати за цим договором не існувало, а навпаки, враховуючи наданий позивачем розрахунок, мала місце переплата.

Велика Палата Верховного Суду відхиляє доводи касаційної скарги про порушення судом апеляційної інстанції положень пункту 87.9 статті 87 Податкового кодексу України щодо порядку розподілу коштів, перерахованих на сплату заборгованості платника податків, оскільки спірні правовідносини склалися саме між орендодавцем та орендарем у межах виконання договору оренди земельної ділянки і їх правове регулювання здійснюється відповідно до статті 2 Закону України від 6 жовтня 1998 року № 161-XIV «Про оренду землі».

Отже, враховуючи викладене, відсутні обставини, які б свідчили про неможливість досягнення позивачем як стороною договору оренди мети договору (отримання плати за оренду земельної ділянки) та неотримання того, на що розраховував орендодавець, укладаючи спірний договір, тобто не вбачається істотного порушення умов договору оренди.

Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду зазначив про необхідність відступити від правового висновку Верховного Суду України, викладеного у постанові від 21 січня 2015 року у справі № 910/16306/13 у подібних правовідносинах, на який посилався суд апеляційної інстанції, скасовуючи рішення у цій справі, де Верховний Суд України підтримав позицію судів попередніх інстанцій щодо відмови у задоволенні позову про розірвання договору оренди земельної ділянки, враховуючи погашення заборгованості з орендної плати на момент ухвалення судом рішення у справі.

Не погоджуючись з наведеним вище висновком Верховного Суду України, Касаційний господарський суд у складі Верховного

Суду вказав, що визначальним для розірвання договору за наведених у позові обставин є встановлення обставин систематичної несплати орендної плати (наведена позиція викладена також у постанові Верховного Суду України від 28 вересня 2016 року № 6-977цс16), і сам факт систематичного порушення договору оренди земельної ділянки щодо сплати орендної плати є вичерпною та достатньою підставою для розірвання такого договору, незважаючи на те, що орендар сплатив усю суму заборгованості з орендної плати за землю до моменту пред'явлення позову чи винесення рішення у справі. Аналогічного висновку дійшов також Верховний Суд у постанові від 2 травня 2018 року у справі № 925/549/17).

Разом з тим у постанові від 10 квітня 2018 року у справі № 921/383/15-г/17 Верховний Суд з урахуванням позиції, наведеної в постанові Верховного Суду України від 21 січня 2015 року у справі № 910/16306/13, підтримав висновок апеляційного суду про те, що відсутні підстави розірвання договору оренди земельної ділянки, оскільки підставою для таких вимог стали обставини несплати орендної плати, заборгованість за якою є погашеною.

Ураховуючи існування двох різних правових позицій та з метою вирішення цього питання для формування єдиної правозастосовної практики, касаційний суд дійшов висновку про передачу справи на розгляд Великої Палати Верховного Суду на підставі приписів підпункту 7 пункту 1 розділу XI «Перехідні положення» Господарського процесуального кодексу України.

Велика Палата Верховного Суду зазначила, що у справі № 910/16306/13, від висновків у якій вважає за необхідне відступити Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду, прокурор звернувся до суду з позовом про розірвання договору з підстав використання земельної ділянки не за цільовим призначенням та допущеної орендарем

заборгованості з орендної плати, посилаючись на умови договору та на приписи статті 14 Конституції України, статей 1, 93, 124 Земельного кодексу України, статті 2 Закону України від 19 червня 2003 року № 962-IV «Про охорону земель», статей 1, 2, 6, 13, 15, 18, 24, 25, 31, 32 Закону України «Про оренду землі», статей 626, 631 Цивільного кодексу України.

Відмовляючи у задоволенні заяви про перегляд постанови Вищого господарського суду України від 21 січня 2015 року року у справі № 910/16306/13, Верховний Суд України, проаналізувавши застосування судами у цій справі частини першої статті 32 Закону України «Про оренду землі», частини другої статті 651 ЦК України, вказав, що підставою для розірвання договору є саме використання орендарем землі не за цільовим призначенням, а не той факт, що будівельні роботи не розпочато. Також заборгованості як підстави для розірвання договору на час ухвалення судового рішення немає, і вказана обставина не заперечується ні прокурором, ні позивачем.

У справі, яка розглядається, позивач послався на невиконання відповідачем погоджених сторонами умов договору оренди земельної ділянки, а саме систематичне невнесення орендної плати, що є істотним порушенням умов договору та підставою для розірвання договору відповідно до частини другої статті 651 ЦК України, статті 32 Закону України «Про оренду землі».

Таким чином, правовідносини у цих справах не є подібними.

Передаючи справу на розгляд Великої Палати Верховного Суду, Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду вважав необхідним натомість застосовувати у правовідносинах щодо розірвання договору оренди з підстав заборгованості орендаря з орендної плати положення пункту «д» частин першої статті 141 ЗК України, вважаючи, що факт

систематичного порушення договору оренди земельної ділянки орендарем щодо сплати орендної плати є вичерпною та достатньою підставою для розірвання такого договору, незважаючи на те, виплачена в подальшому заборгованість чи ні, і той факт, що орендар сплатив усю суму заборгованості до моменту пред'явлення позову не має правового значення. Вказана правова позиція була також викладена у постанові Верховного Суду від 2 травня 2018 року у справі № 925/549/17.

Таким чином, щодо необхідності відступити від правової позиції, висловленої Верховним Судом України у постанові від 21 січня 2015 року у справі № 910/16306/13, варто зазначити, що, виходячи з системного аналізу наведених положень законодавства та враховуючи, що до відносин, пов'язаних з орендою землі, застосовуються також положення ЦК України, слід дійти висновку, що при вирішенні судом питання щодо розірвання договору оренди землі за обставин систематичного невнесення орендної плати застосуванню також підлягають положення частини другої статті 651 ЦК України.

Відтак Велика Палата Верховного Суду, проаналізувавши правову позицію, викладену в постанові Верховного Суду України від 21 січня 2015 року у справі № 910/16306/13, та зміст судових рішень і суть спору у цій справі, вважає, що немає підстав для відступу від правової позиції, викладеної у вказаній постанові Верховного Суду України.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 27 листопада 2018 року у справі № 912/1385/17 (провадження № 12-201гс18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78529831>.

Спори про зобов'язання суб'єкта владних повноважень вчинити певні дії з приводу обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства

28 листопада 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула в порядку письмового провадження касаційні скарги Особи 3, Управління Міністерства внутрішніх справ України в Полтавській області та Головного управління Пенсійного фонду України в Полтавській області на постанову Крюківського районного суду м. Кременчука від 27 лютого 2017 року та ухвалу Харківського апеляційного адміністративного суду від 24 травня 2017 року у справі за позовом Особи 3 до УМВС України в Полтавській області, Головного управління Національної поліції України в Полтавській області, ГУ ПФУ в Полтавській області, третя особа – Полтавська обласна організація професійної спілки атестованих працівників внутрішніх справ України, про визнання дій протиправними та зобов'язання вчинити певні дії.

У справі, яка розглядається, позивачка звернулася до суду з адміністративним позовом на захист свого права на отримання пенсії за вислугу років, обґрунтовуючи свої вимоги протиправною відмовою ГУ ПФУ в Полтавській області та УМВС України в Полтавській області у призначенні пенсії за наявності 20 років вислуги у порядку, визначеному пунктом «а» статті 12 Закону України від 9 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (у редакції, чинній до внесення змін Законом України від 8 липня 2011 року № 3668-VI).

Розглядаючи позов Особи 3, суд першої інстанції, з висновками якого погодився й апеляційний суд, виходив із того, що предметом цього позову є визнання дій протиправними

та зобов'язання відповідачів, які є суб'єктами владних повноважень, вчинити певні дії, а тому цей спір належить до юрисдикції адміністративного суду.

Велика Палата Верховного Суду погодилася з такою позицією судів попередніх інстанцій, оскільки відповідно до статті 18 Кодексу адміністративного судочинства України справи щодо спорів фізичних осіб з суб'єктами владних повноважень з приводу обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат розглядаються місцевими загальними судами як адміністративними.

Велика Палата Верховного Суду не погодилася з аргументами ГУ ПФУ в Полтавській області про предметну юрисдикцію цієї справи цивільному суду в частині вимог про зобов'язання цього ГУ визнати її право на пенсію за вислугою 20 років 2 місяці 14 днів згідно з пунктом «а» статті 12 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (у редакції, чинній до внесення змін Законом України від 8 липня 2011 року № 3668-VI), оскільки вимоги про зобов'язання суб'єкта владних повноважень вчинити певні дії, з урахуванням наведених вище норм КАС України, належать до юрисдикції саме адміністративних судів.

Таким чином, спір у цій справі не має ознак приватноправового та підлягає розгляду за правилами адміністративного судочинства.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 28 листопада 2018 року у справі № 537/1980/16-а (провадження № 11-683апп18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78428222>.

Шкода, завдана внаслідок дорожньо-транспортної пригоди з вини водія, що на відповідній правовій підставі керував автомобілем, який перебуває у володінні роботодавця, відшкодовується саме володільцем цього джерела підвищеної небезпеки, а не безпосередньо винним водієм. За умови заподіяння шкоди суб'єкту господарювання такий спір підлягає розгляду в порядку господарського судочинства, оскільки солідарне стягнення страхового відшкодування в порядку регресу за встановлених обставин є неможливим

5 грудня 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула в порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Приватного акціонерного товариства «Київський страховий дім» на рішення Сватівського районного суду Луганської області від 29 травня 2017 року та ухвалу Апеляційного суду Луганської області від 17 серпня 2017 року у цивільній справі за позовом ПрАТ «Київський страховий дім» до Приватного підприємства «Потенціал-Луганськ», Особи 14 про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки, в порядку регресу.

За результатами розгляду заяви Велика Палата прийняла постанову в якій зазначила таке.

Суди встановили, що на час ДТП законним володільцем автомобіля Номер 7, 2005 року випуску, номерний знак Номер 4 було саме ПП «Потенціал-Луганськ», на виконання договірних зобов'язань з яким і діяв позивач, здійснюючи виплату страхового відшкодування на користь страховика потерпілої сторони – ПрАТ «СК «АХА Страхування».

Аналіз норм статей 1187 та 1172 Цивільного кодексу України дає підстави стверджувати, що особа, яка керує транспортним засобом у зв'язку з виконанням своїх трудових (службових) обов'язків на підставі трудового договору

(контракту) з особою, яка на відповідній правовій підставі (право власності, інше речове право, договір підряду, оренди тощо) володіє транспортним засобом, не є суб'єктом, який несе відповідальність за шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки. У цьому випадку таким суб'єктом є законний володілець джерела підвищеної небезпеки – роботодавець.

Отже, шкода, завдана внаслідок ДТП з вини водія, що на відповідній правовій підставі керував автомобілем, який перебуває у володінні роботодавця, відшкодовується саме володільцем цього джерела підвищеної небезпеки, а не безпосередньо винним водієм.

Аналогічний правовий висновок викладено в постанові Верховного Суду України від 6 листопада 2013 року (справа № 6-108цс13).

Суди правильно вважали, що спір між двома суб'єктами господарювання повинен вирішуватися за правилами іншого виду судочинства (господарського), оскільки солідарне стягнення страхового відшкодування в порядку регресу з відповідачів за встановлених судом обставин є неможливим.

З огляду на наведене Велика Палата Верховного Суду вважає правильним висновок апеляційного суду про наявність підстав, установлених пунктом 1 частини першої статті 205 Цивільного процесуального кодексу України (у редакції, чинній на час розгляду справи судами першої й апеляційної інстанцій), для закриття провадження у справі в частині позовних вимог ПрАТ «Київський страховий дім» до ПП «Потенціал-Луганськ», адже спір між юридичними особами не може розглядатися в порядку цивільного судочинства та підлягає розгляду за правилами господарського процесуального закону.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 5 грудня 2018 року у справі № 426/16825/16-ц (провадження № 14-497цс18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78470372>.

Спори про визнання протиправними дій посадових осіб Прикордонного загону щодо затримання та обшуку особи поза межами кримінального провадження під час здійснення прикордонного контролю підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства

5 грудня 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула в порядку письмового провадження справу за позовом Особи 8 до Білгород-Дністровського прикордонного загону Південного регіонального управління Державної прикордонної служби України – військової частини № 2197, заступника начальника другого відділення інспекторів прикордонної служби відділу прикордонної служби «Кучурган» Прикордонного загону Р., Державної казначейської служби України про визнання протиправними дій, зобов'язання вчинити дії та відшкодування моральної шкоди за касаційною скаргою Особи 8 на ухвалу Одеського окружного адміністративного суду від 28 серпня 2017 року та ухвалу Одеського апеляційного адміністративного суду від 13 грудня 2017 року.

8 червня 2017 року під час перетину позивачем державного кордону в пункті пропуску для автомобільного сполучення відділу прикордонної служби «Кучурган» Прикордонного загону працівники прикордонної служби повідомили його про спрацювання бази даних Інтерполу щодо автомобіля «BMW X5», державний знак Номер 1, що призвело до затримання позивача та проведення обшуку, про що складено протокол про затримання особи з посиланням на статті 40, 104, 131, 132, 207–211, 213, 582 Кримінального процесуального кодексу України.

Велика Палата Верховного Суду вказала на помилковість висновків судів щодо непоширення на спірні правовідносини

юрисдикції адміністративних судів з огляду на таке.

Суди попередніх інстанцій виходили з того, що спір виник у зв'язку з виконанням посадовими особами Прикордонного загону правоохоронної функції відповідно до КПК України, а не з приводу реалізації ними управлінських функцій як суб'єктів владних повноважень. Тому, на думку судів, дії цих посадових осіб щодо затримання та проведення обшуку Особи 8 на підставі протоколу про затримання мають оскаржуватися в порядку, встановленому КПК України.

У силу вимог статті 208 КПК України уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, лише у випадках, передбачених цією статтею. Уповноважена службова особа може здійснити обшук затриманої особи з дотриманням правил, передбачених частиною сьомою статті 223 і статтею 236 цього Кодексу. Про затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, складається протокол.

Суди встановили, що посадові особи Прикордонного загону діяли, керуючись Інструкцією про порядок дій посадових осіб органів (підрозділів) охорони державного кордону під час затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, без ували слідчого судді або суду та порядок подальшої взаємодії органів (підрозділів) охорони державного кордону з органами досудового розслідування, затвердженою наказом Адміністрації Державної прикордонної служби України від 14 листопада 2012 року № 931.

При цьому на обґрунтування адміністративного позову Особа 8 посилається на те, що його було затримано та проведено обшук без внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань та поза межами кримінального провадження.

Отже, у цьому випадку посадові особи Державної прикордонної служби України діяли на підставі положень статей 208–213 КПК України та згаданої Інструкції.

Разом з тим аналіз положень КПК України, зокрема глави 26, дає підстави вважати, що цим Кодексом передбачено можливість оскарження лише рішень, дій чи бездіяльності органів досудового розслідування чи прокурора в межах досудового розслідування у кримінальному провадженні (за виключенням пункту 1 частини першої статті 303 зазначеного Кодексу). Тобто нормами КПК України не передбачено порядку оскарження дій уповноважених службових осіб під час проведення ними затримання або обшуку на підставі статей 208–213 цього Кодексу за відсутності кримінального провадження.

У силу вимог пункту 2 частини третьої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України юрисдикція адміністративних судів поширюється на публічно-правові справи, крім тих, зокрема, які належить розглядати в порядку кримінального судочинства.

З огляду на викладене Велика Палата Верховного Суду вважає, що спори про визнання протиправними дій посадових осіб Прикордонного загону щодо затримання та обшуку особи поза межами кримінального провадження під час здійснення прикордонного контролю та про стягнення коштів на відшкодування шкоди, завданої протиправними діями посадових осіб, підлягають розгляду відповідно до правил КАС України судами адміністративної юрисдикції як такі, що є публічно-правовими за своєю правовою природою.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 5 грудня 2018 року у справі № 815/3591/17 (провадження № 11-1150апп18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78530239>.

Судовий контроль за виконанням судового рішення, ухваленого в адміністративній справі, має здійснюватися за правилами адміністративного, а не цивільного судочинства

5 грудня 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за скаргою Особи 3 на дії Управління державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції у Житомирській області за касаційною скаргою Особи 3 на ухвалу Коростенського міськрайонного суду Житомирської області від 5 липня 2017 року й ухвалу Апеляційного суду Житомирської області від 9 серпня 2017 року.

Суди першої й апеляційної інстанцій встановили, що скарга подана щодо неправомірних, на думку скаржника, дій державного виконавця у виконавчому провадженні, відкритому згідно з виконавчим листом, виданим Коростенським міськрайонним судом Житомирської області на підставі постанови цього суду від 4 квітня 2007 року в адміністративній справі № 2-251/2007 за позовом скаржника до Житомирського обласного військкомату, Коростенського міського управління праці та соціального захисту населення, Коростенського міського управління Пенсійного фонду України про стягнення одноразової щорічної грошової допомоги учасникам бойових дій, перерахунок і виплату призначеної пенсії.

Велика Палата Верховного Суду зазначила, що аналіз положень Закону України від 2 червня 2016 року № 1404-VIII «Про виконавче провадження», Кодексу адміністративного судочинства України та ЦПК України дозволяє зробити висновок про те, що юрисдикція спорів про оскарження рішень, дій чи бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця, вчинених на виконання судових рішень, залежить, зокрема, від суду, який видав виконавчий

документ.

Велика Палата Верховного Суду вважає обґрунтованими висновки судів першої й апеляційної інстанцій про наявність юрисдикції адміністративного суду щодо розгляду вимог скаржника, оскільки він оскаржує дії державного виконавця, вчинені на виконання судового рішення, ухваленого в адміністративній справі, тому і судовий контроль за його виконанням має здійснюватися за правилами адміністративного, а не цивільного судочинства.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 5 грудня 2018 року у справі № 279/2369/17 (провадження № 14-505цс18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78529865>.

Спір про визнання незаконним і скасування рішення органу місцевого самоврядування про затвердження акта узгодження меж земельних ділянок залежно від суб'єктного складу має розглядатися за правилами цивільного чи господарського судочинства

5 грудня 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом Особи 3 до Черногузівської сільської ради Вижницького району Чернівецької області та Особи 4 про визнання незаконним рішення органу місцевого самоврядування, за касаційною скаргою Особи 4 на рішення Вижницького районного суду Чернівецької області від 13 січня 2017 року та ухвалу Апеляційного суду Чернівецької області від 11 травня 2017 року.

За результатами розгляду заяви Велика Палата прийняла постанову, в якій зазначила таке.

Суди розглядають у порядку цивільного судочинства справи щодо захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, що виникають, зокрема, із цивільних

та земельних відносин (пункт 1 частини першої статті 15 Цивільного процесуального кодексу України у редакції, чинній до 15 грудня 2017 року).

Суди розглядають у порядку цивільного судочинства справи, що виникають, зокрема, з цивільних і земельних правовідносин, крім справ, розгляд яких здійснюється в порядку іншого судочинства (частина перша статті 19 ЦПК України у редакції, чинній з 15 грудня 2017 року).

Способом захисту цивільних прав та інтересів може бути, зокрема, визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу місцевого самоврядування (пункт 10 частини другої статті 16 Цивільного кодексу України).

Суд визнає незаконним і скасовує правовий акт індивідуальної дії, виданий, зокрема, органом місцевого самоврядування, якщо він суперечить актам цивільного законодавства і порушує цивільні права або інтереси (частина перша статті 21 ЦК України).

Згідно з принципом єдності юридичної долі земельної ділянки та розташованих на ній будинку, споруди (зміст якого розкривається, зокрема, як у статті 30 Земельного кодексу України, який був чинний до 1 січня 2002 року, так і у чинній редакції статті 120 ЗК України та статті 377 ЦК України) особа, яка законно набула у власність будинок, споруду, має цивільний інтерес в оформленні права на земельну ділянку під такими будинком і спорудою після їх набуття.

Якщо особа стверджує про порушення її прав наслідками, що спричинені рішенням, дією чи бездіяльністю органу місцевого самоврядування, які вона вважає неправомірними, і ці наслідки призвели до виникнення, зміни або припинення її цивільних прав чи інтересів або пов'язані з реалізацією її майнових або особистих немайнових прав чи інтересів, зокрема і щодо оформлення права на земельну ділянку під

набутими у власність будинком або спорудою, то визнання незаконними таких рішень і їх скасування є способом захисту відповідних цивільних прав та інтересів.

Отже, справа за позовом про визнання незаконним і скасування рішення органу місцевого самоврядування про затвердження акта узгодження меж земельних ділянок залежно від суб'єктного складу має розглядатися за правилами цивільного чи господарського судочинства.

Належними відповідачами у таких справах є особа, прав чи інтересів якої щодо відповідної земельної ділянки стосується оскаржене рішення органу місцевого самоврядування, а також цей орган.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 5 грудня 2018 року у справі № 713/1817/16-ц (провадження № 14-458цс18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78534729>.

Якщо замовником будівництва об'єкта нерухомості є фізична особа, то спір щодо укладання договору про пайову участь у будівництві цього об'єкта між фізичною особою та органами місцевого самоврядування підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства

22 серпня 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом Фінансового управління Виконавчого комітету Івано-Франківської міської ради до Особи 3, третя особа, яка не заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору: Виконавчий комітет Івано-Франківської міської ради, про спонукання до укладення договору про пайову участь замовників будівництва у створенні і розвитку інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури міста Івано-Франківська, за касаційною скаргою відповідача на рішення Болехівського міського суду Івано-Франківської

області від 9 березня 2017 року та ухвалу Апеляційного суду Івано-Франківської області від 21 квітня 2017 року.

За результатами розгляду касаційної скарги Велика Палата прийняла постанову, в якій зазначила таке.

У справі, яка розглядається, позивач звернувся до суду з позовом, у якому просив визнати укладеним договір про пайову участь між ним, відповідачем і третьою особою.

Суд першої інстанції встановив, що відповідач є замовником будівництва багатоквартирного житлового будинку, і 30 жовтня 2014 року Інспекція Державного архітектурно-будівельного контролю в Івано-Франківській області зареєструвала відповідачеві декларацію про готовність до експлуатації багатоквартирного житлового будинку.

За Законом України від 17 лютого 2011 року № 3038-VI «Про регулювання містобудівної діяльності» у разі будівництва багатоквартирного житлового будинку стороною договору про пайову участь як замовник може бути не лише юридична, але й фізична особа незалежно від наявності у неї статусу підприємця та мети замовлення будівництва такого будинку.

Наявність у відповідача статусу підприємця не свідчить про те, що з моменту державної реєстрації фізичної особи – підприємця така особа виступає як підприємець у всіх правовідносинах (див. висновки Великої Палати Верховного Суду, сформульовані у постановках від 14 березня 2018 року у справі № 2-7615/10, від 5 червня 2018 року у справі № 522/7909/16-ц, від 20 червня 2018 року у справі № 216/181/16-ц), зокрема і у правовідносинах щодо укладення договорів про пайову участь.

Як встановив суд першої інстанції, в декларації про готовність об'єкта до експлуатації замовником будівництва є фізична особа, а не фізична особа – підприємець.

Самоідентифікація відповідача як підприємця не має

визначального значення для вирішення питання про юрисдикцію спору. Для визначення юрисдикції цього спору важливо встановити характер участі відповідача у спірних правовідносинах, зокрема, мету здійснення будівництва та використання багатоквартирного житлового будинку.

Суди першої й апеляційної інстанцій не встановили факт будівництва чи використання відповідачем багатоквартирного житлового будинку з метою здійснення підприємницької діяльності. Таких доводів немає і в касаційній скарзі.

Під господарською діяльністю розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність (частина перша статті 3 Господарського кодексу України).

Суб'єкти господарювання підлягають державній реєстрації відповідно до цього Кодексу та закону (частина друга статті 19 ГК України). Суб'єкт господарювання підлягає державній реєстрації як юридична особа чи фізична особа – підприємець у порядку, визначеному законом (частина перша статті 58 ГК України).

З огляду на те, що для кваліфікації діяльності як господарської є необхідним, зокрема, встановлення факту її здійснення суб'єктами господарювання, а для набуття статусу останніх необхідною є їх державна реєстрація, Велика Палата Верховного Суду не погоджується з доводами відповідача про те, що замовлення нею будівництва є господарською діяльністю.

Оскільки Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» передбачив, що стороною договору про пайову участь як замовник може бути фізична особа, і в декларації про готовність багатоквартирного житлового будинку до експлуатації замовником будівництва відповідач вказана

як фізична особа, а не як підприємець, то за відсутності встановлених судами фактів будівництва чи використання відповідачем багатоквартирного житлового будинку з метою здійснення підприємницької діяльності Велика Палата Верховного Суду не погоджується з викладеними у касаційній скарзі доводами позивача щодо наявності підстав для розгляду справи за правилами господарського судочинства.

У касаційній скарзі позивач також стверджувала, що Закон України від 20 квітня 2000 року № 1699-III «Про планування і забудову територій» у редакції, чинній у серпні 2005 року, не передбачав пайової участі замовників будівництва у створенні та розвитку інженерно-транспортної і соціальної інфраструктури відповідного населеного пункту.

Частина третя статті 40 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», яка набрала чинності з 1 січня 2013 року, передбачає, що пайова участь у розвитку інфраструктури населеного пункту полягає у перерахуванні замовником до прийняття об'єкта будівництва в експлуатацію до відповідного місцевого бюджету коштів для створення і розвитку зазначеної інфраструктури.

Договір про пайову участь у розвитку інфраструктури населеного пункту укладається не пізніше ніж через 15 робочих днів з дня реєстрації звернення замовника про його укладення, але до прийняття об'єкта будівництва в експлуатацію (частина дев'ята статті 40 зазначеного Закону).

Враховуючи вказане, відповідач як замовник будівництва багатоквартирного житлового будинку мала обов'язок до реєстрації декларації про готовність об'єкта до експлуатації укласти договір про пайову участь.

З огляду на те, що декларація про готовність до експлуатації багатоквартирного житлового будинку була зареєстрована 30 жовтня 2014 року, а Закон України «Про регулювання

містобудівної діяльності» з 1 січня 2013 року передбачав обов'язок замовника будівництва ініціювати укладення договору про пайову участь і укласти такий договір до прийняття об'єкта будівництва в експлуатацію, до спірних правовідносин мають застосовуватися приписи зазначеного Закону.

Відповідно до пункту 1.2 Положення «Про пайову участь замовників будівництва у створенні і розвитку інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури міста», затвердженого рішенням Івано-Франківської міської ради від 18 жовтня 2013 року № 1231-38, замовники будівництва залучаються до пайової участі у створенні і розвитку інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури міста виключно на підставі укладених з виконавчим комітетом та фінансовим управлінням договорів про пайову участь.

У разі якщо замовник не звернувся про укладення договору про пайову участь та не підписав його у встановлені терміни, виконавчий комітет та/або фінансове управління вправі подати позовну заяву про укладення такого договору в судовому порядку (пункт 1.4 зазначеного Положення).

З огляду на наведене Велика Палата Верховного Суду доходить висновку, що укладення договору про пайову участь є обов'язковим для відповідача згідно з вимогами Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» та Положення. Враховуючи те, що позивач не виконала передбаченого Законом обов'язку з укладення договору про пайову участь, Велика Палата Верховного Суду погоджується з висновками судів першої й апеляційної інстанцій про наявність підстав для задоволення позову.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 22 серпня 2018 року у справі № 339/388/16-ц (провадження № 14-261цс18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78627412>.

Спiр, вирiшення якого iнiцiйоване у судi до запровадження тимчасової адмiнiстрацiї у банку, має приватноправовий характер i залежно вiд суб'єктного складу повинен розглядатися за правилами цивiльного або господарського судочинства

22 серпня 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула праву за позовом Особи 3 до Публiчного акцiонерного товариства «Банк «Фiнansi та Кредит», уповноваженої особи Фонду гарантування вкладiв фiзичних осiб на здiйснення тимчасової адмiнiстрацiї у ПАТ «Банк «Фiнansi та Кредит» про стягнення банкiвського вкладу (депозиту), коштiв за прострочення виконання грошового зобов'язання та процентiв за користування коштами за касацiйною скаргою Фонду на рiшення Апеляцiйного суду Рiвненської облaстi вiд 11 лютого 2016 року.

Предметом спору у цiй справi є стягнення з ПАТ «Банк «Фiнansi та Кредит» суми вкладу з вiдсотками за ним, коштiв за прострочення виконання грошового зобов'язання за договором банкiвського вкладу й iнфляцiйних втрат.

Як встановили суди, за договором банкiвського вкладу ПАТ «Банк «Фiнansi та Кредит» прийняло вiд позивача кошти строком на 370 днiв з 2 липня 2014 року по 7 липня 2015 року включно. З позовом до суду позивач звернулася 14 липня 2015 року, а тимчасову адмiнiстрацiю у ПАТ «Банк «Фiнansi та Кредит» було введено лише 17 вересня 2015 року.

Порушення прав позивача, якi стали пiдставою для її звернення до суду, допустило саме ПАТ «Банк «Фiнansi та Кредит» ще до запровадження тимчасової адмiнiстрацiї, а не Фонд чи його уповноважена особа.

Вiдповiдно до пункту 3 частини першої статтi 2 Закону України вiд 23 лютого 2012 року № 4452-VI «Про систему гарантування вкладiв фiзичних осiб» вклад – це кошти в

готівковій або безготівковій формі у валюті України або в іноземній валюті, які залучені банком від вкладника (або які надійшли для вкладника) на умовах договору банківського вкладу (депозиту), банківського рахунку або шляхом видачі іменного депозитного сертифіката, включаючи нараховані відсотки на такі кошти.

Однак, заявлені позовні вимоги стосуються не виплати гарантованої державою суми відшкодування за вкладом, а стягнення з ПАТ «Банк «Фінанси та Кредит», крім суми вкладу та відсотків за ним, коштів за прострочення виконання грошового зобов'язання за договором банківського вкладу й інфляційних втрат. Такі позовні вимоги зумовлені, на думку позивача, несвоечасним виконанням банком зобов'язань за договором банківського вкладу, представництво інтересів якого після введення тимчасової адміністрації та (або) ліквідації банку здійснює його уповноважена особа.

Велика Палата Верховного Суду бере до уваги, що позивач поєднала вимоги про стягнення з банку суми вкладу та нарахованих за ним відсотків з вимогами про стягнення з банку коштів за прострочення виконання грошового зобов'язання за договором банківського вкладу й інфляційних втрат, що не входять до складу гарантованої державою суми відшкодування за вкладом.

Тому такий спір, вирішення якого ініційоване у суді до запровадження тимчасової адміністрації у банку, має приватноправовий характер і залежно від суб'єктного складу повинен розглядатися за правилами цивільного або господарського судочинства.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 22 серпня 2018 року у справі № 559/1777/15-ц (провадження № 14-263цс18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78627871>.

З метою недопущення порушення права позивачів на доступ до суду Велика Палата Верховного Суду передала на розгляд до Касаційного адміністративного суду справу щодо оскарження рішень сільської ради стосовно користування земельними ділянками, яка підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства

7 листопада 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула в порядку письмового провадження заяву Особи 3 як представника позивача Особи 4 про перегляд ухвали Вищого адміністративного суду України від 16 грудня 2015 року у справі № 2а-4618/10/0308 за позовом Особи 4, Особи 5, Особи 6, Особи 7, Особи 8, Особи 9, Особи 10, Особи 11 до Маяківської сільської ради Луцького району Волинської області про визнання протиправними і скасування рішень.

У листопаді 2010 року Особа 4, Особа 5, Особа 6, Особа 7, Особа 8, Особа 9, Особа 10, Особа 11 звернулися до суду з позовом до Сільради про визнання протиправними та скасування її рішень від 5 жовтня 2007 року № 7/3.18 та від 10 серпня 2006 року № 2/5.27 у частині, що стосується правої сторони вул. Ковельської в с. Сирники Луцького району Волинської області.

Вищий адміністративний суд України ухвалою від 16 грудня 2015 року закрити провадження у справі на підставі пункту 1 частини першої статті 157 Кодексу адміністративного судочинства України.

Не погодившись із ухвалою суду касаційної інстанції, Особа 3 як представник Особи 4 звернувся із заявою про її перегляд Верховним Судом України, посилаючись на наявність підстав, передбачених пунктом 2 частини першої статті 237 КАС України в редакції, чинній на час звернення із заявою до суду.

Проаналізувавши встановлені судами обставини цієї справи,

а також відповідну судову практику Верховного Суду України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ та Вищого адміністративного суду України, Велика Палата Верховного Суду зазначила таке.

Заявлені позовні вимоги направлені на захист порушеного, на думку позивачів, права користування земельними ділянками.

Відповідно до положень пункту 1 частини першої статті 15 Цивільного процесуального кодексу України (в редакції, чинній на час прийняття рішень судами першої, апеляційної та касаційної інстанцій) такі позовні вимоги підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства.

Водночас, як убачається з матеріалів справи, Луцький міськрайонний суд Волинської області ухвалою від 20 квітня 2010 року, яка набрала законної сили, закриття провадження в цивільній справі № 2-8452/10. Наявність указанного судового рішення на момент розгляду справи судом касаційної інстанції унеможлиблювала розгляд заявлених позивачами вимог у порядку цивільного судочинства.

Європейський суд з прав людини констатував порушення «самої суті права заявника на доступ до суду», а отже, порушення пункту 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, указавши, що «заявниця опинилася в замкнутому колі, у ситуації, коли внутрішньодержавні суди вказували один на одного і відмовлялися розглядати її справу, зважаючи на нібито обмеження своїх судових повноважень. Внутрішньодержавні суди фактично залишили заявницю у судовому вакуумі без будь-якої вини з її сторони». Європейський суд з прав людини також наголосив, що погоджується з тим, що правила визначення юрисдикції, що застосовуються до різних судів у межах однієї мережі судових систем держав, безумовно, розроблені таким чином, щоб забезпечити належну реалізацію правосуддя.

Заінтересовані держави повинні очікувати, що такі правила будуть застосовуватися. Однак ці правила або їх застосування не повинні обмежувати сторони у використанні доступного засобу правового захисту (рішення від 22 грудня 2009 року у справі «Безімянная проти Росії», заява № 21851/03).

З метою недопущення порушення права позивачів на доступ до суду, гарантованого пунктом 1 статті 6 Конвенції, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку про скасування ухвали Вищого адміністративного суду України від 16 грудня 2015 року, яка перешкоджає подальшому провадженню у справі, з передачею справи на розгляд до Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 7 листопада 2018 року у справі № 2а-4618/10/0308 (провадження № 11-201апп18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78589556>.

Довідка про склад сім'ї не є актом правозастосування та має виключно інформативний характер, а тому судовому оскарженню не підлягає

7 листопада 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула в порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Особи 3 на ухвалу Апеляційного суду Житомирської області від 22 червня 2016 року, у справі за позовом Особи 3 в інтересах неповнолітньої Особи 4 до Комунального підприємства «Виробниче житлове ремонтно-експлуатаційне підприємство № 14» Житомирської міської ради про визнання дій щодо видачі довідки протиправними.

За результатами розгляду касаційної скарги Велика Палата прийняла постанову, в якій зазначила таке.

У справі, яка переглядається в касаційному порядку, суди встановили, що 22 вересня 2007 року КП видало Особі 5

довідку № 1331 про склад сім'ї, відповідно до якої у квартирі за Адресою 1, що належить йому на праві власності, зареєстровані власник Особа 5 та його дружина Особа 3. Відомостей про реєстрацію дитини у зазначеній квартирі в довідці № 1331 немає.

Особа 5 використав вищезазначену довідку при укладенні договору іпотеки між ним та Акціонерним комерційним інноваційним банком «УкрСиббанк» від 28 вересня 2007 року. Предметом цього договору є вищезазначена квартира.

Позивач Особа 3 вважала, що дії КП щодо видачі такої довідки із зазначенням у ній необ'єктивних відомостей про зареєстрованих осіб є протиправними, не відповідають вимогам чинного законодавства.

Оскаржуваною ухвалою Апеляційного суду Житомирської області від 22 червня 2016 року рішення суду першої інстанції скасовано, провадження у справі закрито.

Закриваючи провадження у справі, апеляційний суд виходив із того, що КП надає послуги адміністративного характеру, зокрема видачу довідок про склад сім'ї, тобто виконує владні управлінські функції на виконання делегованих владних повноважень, які не належать до договірних відносин, такі спори не можуть розглядатися в порядку цивільного судочинства, а підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства.

Разом з тим апеляційним судом не враховано, що КП є юридичною особою, комунальним підприємством, належить до комунальної власності територіальної громади м. Житомира, видами діяльності останнього є: роботи із завершення будівництва, технічне обслуговування та ремонт автотранспортних засобів, комплексне обслуговування об'єктів, загальне прибирання будинків, надання допоміжних комерційних послуг, вантажний автомобільний транспорт, збирання небезпечних відходів.

При цьому згідно із пунктом 2.1 Статуту КП метою діяльності підприємства є одержання прибутку шляхом здійснення виробничої, торгівельної, посередницької та інших видів діяльності, виконання робіт і надання послуг.

Відповідач не здійснює владних управлінських функцій, а тому не є суб'єктом владних повноважень у розумінні положень Кодексу адміністративного судочинства України.

Спірні правовідносин між сторонами виникли з приводу надання особі комунальним підприємством довідки – побутового документа інформаційного характеру встановленої форми, за результатами збирання інформації на підставі даних про склад сім'ї або зареєстрованих у житловому приміщенні осіб.

Отже, вказаний позов не підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства, оскільки за характером правовідносин і з урахуванням суб'єктивного складу сторін цей спір не є публічно-правовим.

Проте, дії КП щодо видачі довідки від 22 вересня 2007 року № 1331 про зареєстрованих осіб у житловому приміщенні незалежно від відомостей, які в ній зазначені, жодним чином не впливають на право користування дитиною житловим приміщенням та не перешкоджають здійсненню цього права, як і не свідчать про його виникнення чи припинення.

Як установили суди, Особа 4 є донькою Особи 5, тобто членом сім'ї власника житла – квартири за Адресою 1 (частина друга статті 64 та частина четверта статті 156 Житлового кодексу Української РСР). У члена сім'ї власника житла право на користування житлом виникає на підставі факту вселення як члена сім'ї (частина перша статті 156 ЖК УРСР).

Отже, дії КП щодо видачі довідки від 22 вересня 2007 року № 1331 не позбавляють Особу 4 можливості здійснювати (реалізовувати) її право користування житловим приміщенням,

а також не свідчать про невизнання чи оспорювання цього права.

Визнання незаконними дій може розглядатися як спосіб захисту порушеного цивільного права за правилами Цивільного процесуального кодексу України у тому випадку, якщо наслідком їх реалізації є виникнення чи порушення майнових прав.

Довідка від 22 вересня 2007 року № 1331 не є актом правозастосування та має виключно інформативний характер, судовому оскарженню не підлягає.

Відсутність регламентації права на звернення до суду з позовом про визнання дій комунального підприємства щодо видачі довідки про склад сім'ї або зареєстрованих осіб у національному праві є розумним обмеженням, оскільки чинне законодавство передбачає інші способи захисту прав та інтересів зацікавленої особи.

Ураховуючи зазначене, Велика Палата вважає, що у позивача не виникло право на судовий захист у порядку цивільного судочинства, оскільки дії відповідача, що є предметом позову, не впливають на цивільні права та інтереси неповнолітньої Особи 4, в інтересах якої діє Особа 3, а саме майнове право користування житловим приміщенням. Сама ж довідка про склад сім'ї, дії відповідача щодо видачі якої позивач просить визнати протиправними, не може бути самостійним предметом судового розгляду, оскільки не підлягає оскарженню.

Відповідно до пункту 1 частини першої статті 205 ЦПК України (у редакції, чинній на час розгляду справи судами першої та апеляційної інстанцій) суд своєю ухвалою закриває провадження у справі, якщо справа не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства.

За таких обставин Велика Палата Верховного Суду

погоджується з висновками апеляційного суду про те, що провадження у справі підлягає закриттю, однак з мотивів, наведених вище.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 7 листопада 2018 року у справі № 295/4481/16-ц (провадження № 14-345цс18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78680684>.

Спори про стягнення сум надмірно сплаченого митного збору підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства

4 грудня 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула в судовому засіданні касаційну скаргу Львівської митниці Державної фіскальної служби на постанову Київського апеляційного господарського суду від 12 квітня 2018 року у справі № 910/23482/17 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Нестле Україна» до Міжрегіонального головного управління Державної фіскальної служби – Центрального офісу з обслуговування великих платників, Львівської митниці ДФС, Головного управління Державної казначейської служби України у місті Києві, Державної казначейської служби України про стягнення 4 915 447,82 грн.

За результатами розгляду цієї справи Велика Палата Верховного Суду зазначила таке.

Звертаючись із позовом, позивач визначив свої вимоги як стягнення збитків, до складу яких відніс суми, сплачені останнім на виконання податкових повідомлень-рішень форми «Ш» № 30 та № 31 від 27 квітня 2010 року та подання з призначенням платежу: пеня по ПДВ, штраф по ПДВ, пеня по ввізному миту та штраф по ввізному миту.

За змістом статті 4 Митного кодексу України мито, акцизний податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції), а також податок на додатну вартість із

ввезених на митну територію України товарів (продукції) належать до митних платежів, справляння яких унормовано главою 43 цього Кодексу.

Відповідно до частини першої статті 301 МК України повернення помилково та/або надміру сплачених сум митних платежів здійснюється відповідно до Бюджетного та Податкового кодексів України.

За змістом статті 43 ПК України, помилково та/або надміру сплачені суми грошового зобов'язання підлягають поверненню платнику відповідно до цієї статті та статті 301 МК України, крім випадків наявності у такого платника податкового боргу. Повернення помилково та/або надміру сплачених грошових зобов'язань платникам податків здійснюється з бюджету, у який такі кошти були зараховані.

Відповідно до частини другої статті 45 Бюджетного кодексу України, казначейство України, зокрема веде бухгалтерський облік усіх надходжень Державного бюджету України та за поданням органів, що контролюють справляння надходжень бюджету, здійснює повернення коштів, помилково або надміру зарахованих до бюджету.

Таким чином, відносини, пов'язані із справлянням митних платежів, а також порядок повернення помилково та/або надмірно сплачених платежів з бюджету врегульовані Митним, Податковим та Бюджетним кодексами України та є такими, що засновані на адміністративному підпорядкуванні однієї сторони другій.

У контексті конкретних обставин цієї справи зміст (суть) спірних правовідносин полягає у поверненні позивачу надміру сплачених ним до бюджету сум обов'язкових платежів, а тому відносини між сторонами є такими, що виникли із бюджетного та митного законодавства та не можуть регулюватися нормами Цивільного кодексу України, якими встановлено,

що до майнових відносин, заснованих на адміністративному або іншому владному підпорядкуванні однієї сторони другій стороні, а також до податкових, бюджетних відносин цивільне законодавство не застосовується, якщо інше не встановлено законом (частина друга статті 1 цього Кодексу). Вказівка у позовній заяві на положення цивільного законодавства, якими регулюється відшкодування шкоди, не змінює суті та змісту спірних правовідносин.

Тобто, цей спір виник у сфері публічно-правових відносин, що виключає розгляд цієї справи в порядку господарського судочинства.

Ураховуючи суть спірних правовідносин, а також суб'єктний склад сторін у справі, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновків про помилковість висновків суду апеляційної інстанції щодо можливості розгляду цього спору у порядку господарського судочинства, натомість місцевий господарський суд, об'єктивно проаналізувавши підстави позову, дійшов обґрунтованого висновку про закриття провадження у справі.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 4 грудня 2018 року у справі № 910/23482/17 (провадження № 12-206гс18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78750999>.

Спір про оскарження дій слідчого або прокурора щодо внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань підлягає розгляду в порядку кримінального судочинства

5 грудня 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула в порядку письмового провадження справу за позовом Особи З до Національного антикорупційного бюро України, третя особа – Національне агентство з питань запобігання корупції,

про визнання дій протиправними, зобов'язання вчинити дії та утриматися від вчинення дій за касаційною скаргою Особи 3 на ухвалу Окружного адміністративного суду міста Києва від 16 квітня 2018 року та постанову Київського апеляційного адміністративного суду від 19 червня 2018 року.

Особа 3 звернувся до Окружного адміністративного суду міста Києва з позовом, у якому, зокрема, просив визнати протиправними дії НАБУ щодо внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомостей за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого статтею 366-1 Кримінального кодексу України, за фактом декларування недостовірної інформації суддею Вищого адміністративного суду України Особою 3 у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII «Про запобігання корупції», та за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною третьою статті 368-2 КК України, за фактом незаконного збагачення цього ж судді та початок здійснення досудового розслідування в цьому кримінальному провадженні;

На обґрунтування своїх позовних вимог зазначив, що встановлення факту порушення позивачем Закону України «Про запобігання корупції» є виключною компетенцією НАЗК, яке уповноважене законом перевіряти достовірність відомостей, зазначених у деклараціях осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та, як наслідок, ініціювати притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, тобто відповідач протиправно розпочав досудове розслідування за фактом, який не був встановлений компетентним органом. Внесення НАБУ відомостей до ЄРДР та початок досудового розслідування

кримінальних правопорушень, передбачених статтями 366-1, 368 2 КК України, без належної перевірки НАЗК, а на підставі звернень невідомих осіб та засобів масової інформації є необґрунтованим втручанням у приватне життя особи, а розголошення інформації у формі ствердження про вчинення злочину – порушенням принципу презумпції невинуватості.

Окружний адміністративний суд міста Києва, з яким погодився суд апеляційної інстанції, задовольнив клопотання представника НАБУ і закрити провадження в цій адміністративній справі.

Суд мотивував своє рішення тим, що внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР є не владною управлінською функцією, а процесуальною дією, й відповідач у цих правовідносинах діє не як суб'єкт владних повноважень у розумінні пункту 7 частини першої статті 4 Кодексу адміністративного судочинства України, що унеможлиблює розгляд цієї справи в порядку адміністративного судочинства.

Та обставина, що у частині першій статті 303 Кримінального процесуального кодексу України не передбачено права на оскарження дій слідчого або прокурора щодо внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР, не визначає спір, що виник між сторонами у цій справі, як публічно-правовий і не відносить його розгляд до юрисдикції адміністративного суду. Суд адміністративної юрисдикції не має повноважень перевіряти дотримання НАБУ норм КПК України. Водночас суд звернув увагу на частину другу статті 303 КПК України, за змістом якої скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора, право на оскарження яких не передбачено під час досудового розслідування, можуть бути предметом розгляду під час підготовчого провадження у суді згідно з правилами статей 314–316 цього Кодексу.

З наведених мотивів суд першої інстанції дійшов висновку, що

спір у цій справі належить розглядати у порядку кримінального, а не адміністративного судочинства.

Велика Палата Верховного Суду погодилася із такими висновками судів першої та апеляційної інстанцій.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 5 грудня 2018 року у справі № 826/2253/18 (провадження № 11-1148апп18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78750862>.

Заява про поновлення пропущеного строку для пред'явлення до виконання виконавчого документа, виданого не судом, а іншим державним органом, підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства

5 грудня 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула в порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Головного управління Держпраці у Львівській області на ухвалу Дрогобицького міськрайонного суду Львівської області від 30 березня 2017 року та ухвалу Апеляційного суду Львівської області від 4 липня 2017 року, за заявою ГУ Держпраці у Львівській області, заінтересовані особи: Дрогобицький міськрайонний відділ державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції у Львівській області, Товариства з обмеженою відповідальністю «Універсальна бурова техніка», про поновлення пропущеного строку для пред'явлення виконавчого документа до виконання.

Як убачається з матеріалів справи, 16 серпня 2016 року начальник ГУ Держпраці у Львівській області винесла постанови про накладення штрафу на ТОВ «Універсальна бурова техніка» у розмірі 4350 грн та 1450 грн відповідно за порушення законодавства про працю.

Статтю 265 Кодексу законів про працю України урегульовано

питання відповідальності за порушення законодавства про працю, зокрема частиною четвертою передбачено, що штрафи, зазначені у частині другій цієї статті, накладаються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Штрафи, накладення яких передбачено частиною другою цієї статті, є фінансовими санкціями і не належать до адміністративно-господарських санкцій, визначених главою 27 Господарського кодексу України.

Виконання постанови центрального органу виконавчої влади, що реалізовує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, покладається на органи державної виконавчої служби (частина шоста статті 265 КЗпП України). Тому вказані постанови про накладення штрафів є виконавчими документами у розумінні пункту 7 частини першої статті 3 Закону України від 2 червня 2016 року № 1404-VIII «Про виконавче провадження» і підлягають примусовому виконанню.

У грудні 2016 року ГУ Держпраці у Львівській області надіслало зазначені постанови для примусового виконання до відділу державної виконавчої служби та у лютому 2017 року отримало повідомлення Дрогобицького міськрайонного ВДВС ГТУЮ у Львівській області від 27 січня 2017 року про повернення виконавчих документів стягувачу без прийняття до виконання, оскільки заявником пропущено встановлений законом строк для їх пред'явлення.

Звертаючись до суду з указаною заявою, ГУ Держпраці у Львівській області просило поновити строк пред'явлення до виконання постанов про накладення штрафу, посилаючись на поважні причини його пропуску. Підставою такого звернення

стало повідомлення міськрайонного ВДВС ГТУЮ у Львівській області про повернення виконавчого документа стягувачу без прийняття до виконання, тобто конкретне рішення органу державної виконавчої служби.

Цивільний процесуальний кодекс України (стаття 371 у редакції, чинній на час звернення із заявою), Господарський процесуальний кодекс України (стаття 119 у редакції, чинній на час звернення із заявою) та Кодекс адміністративного судочинства України (стаття 261 у редакції, чинній на час звернення із заявою) передбачали можливість розгляду заяв про поновлення строку пред'явлення виконавчого документа до виконання у виконавчому провадженні, яке відкрито на виконання відповідного судового рішення.

Разом із тим у статті 181 КАС України у редакції, що діяла на час звернення до суду ГУ Держпраці у Львівській області, передбачено особливості провадження у справах з приводу рішень, дій або бездіяльності органу державної виконавчої служби, приватного виконавця. У частині першій цієї статті зазначено, що учасники виконавчого провадження (крім державного виконавця, приватного виконавця) та особи, які залучаються до проведення виконавчих дій, мають право звернутися до адміністративного суду із позовною заявою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця порушено їхні права, свободи чи інтереси, а також якщо законом не встановлено інший порядок судового оскарження рішень, дій чи бездіяльності таких осіб.

Оскільки у справі, яка розглядається, заявником до виконання пред'явлено виконавчий документ, виданий не судом на виконання судового рішення, а іншим органом на виконання своїх повноважень, а саме ГУ Держпраці у Львівській

області, то правильними є висновки судів попередніх інстанцій про неможливість її розгляду на той час у порядку цивільного судочинства.

Суд обґрунтовано зробив висновок про наявність правових підстав, передбачених пунктом 1 частини другої статті 122 ЦПК України у редакції до внесення змін Законом № 2147-VIII, для відмови у відкритті провадження у справі.

Із матеріалів справи та змісту оскаржуваних судових рішень убачається, що при розгляді справи суд першої інстанції не зазначив, у якому провадженні належить розглядати таку заяву, а суд апеляційної інстанції помилково послався на Кодекс України про адміністративні правопорушення, тобто суди допустили порушення норм процесуального права і заявнику необхідно роз'яснити, що вказана заява мала розглядатися за правилами КАС України.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 5 грудня 2018 року у справі № 422/2248/17 (провадження № 14-494цс18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78715736>.

Вимога про відшкодування моральної шкоди, завданої ушкодженням здоров'я від нещасного випадку на виробництві, заявлена до Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України, має розглядатися за правилами цивільного судочинства, якщо така вимога не заявлена в одному провадженні з вимогою вирішити публічно-правий спір

5 грудня 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом Особи 3 до Відділення виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України в м. Кривому Розі Дніпропетровської області про відшкодування

моральної шкоди за касаційною скаргою відповідача на рішення Дзержинського районного суду м. Кривого Рогу Дніпропетровської області від 8 лютого 2017 року та рішення Апеляційного суду Дніпропетровської області від 12 квітня 2017 року.

За результатами розгляду справи Велика Палата прийняла постанову, в якій зазначила таке.

Критеріями відмежування справ цивільної юрисдикції від інших є, по-перше, наявність у них спору про право, яке має існувати на час звернення до суду, а по-друге, суб'єктний склад такого спору, в якому однією зі сторін є, як правило, фізична особа.

Згідно з частиною першою статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України у редакції, чинній на час розгляду справи у судах першої й апеляційної інстанцій, юрисдикція адміністративних судів поширюється на правовідносини, що виникають у зв'язку зі здійсненням суб'єктом владних повноважень владних управлінських функцій.

Юрисдикція адміністративних судів поширюється на публічно-правові спори, зокрема, на спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності (пункт 1 частини другої статті 17 КАС України у вказаній редакції).

Згідно з частиною другою статті 21 КАС України у редакції, чинній на час розгляду справи судами першої й апеляційної інстанцій, вимоги про відшкодування шкоди, заподіяної протиправними рішеннями, діями чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень або іншим порушенням прав, свобод та інтересів суб'єктів публічно-правових відносин, розглядаються адміністративним судом, якщо вони заявлені в одному провадженні з вимогою вирішити публічно-правовий спір. Інакше вимоги про відшкодування шкоди вирішуються судами

в порядку цивільного або господарського судочинства.

Отже, умовою розгляду вимоги про відшкодування моральної шкоди за правилами адміністративного судочинства є те, щоби така шкода була заподіяна протиправними рішеннями, діями чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень або іншим порушенням прав, свобод та інтересів суб'єктів публічно-правових відносин і заявлена в одному провадженні з вимогою вирішити публічно-правовий спір.

У цій справі спірні правовідносини пов'язані з відшкодуванням позивачеві моральної шкоди, завданої ушкодженням здоров'я від нещасного випадку на виробництві.

Згідно з частиною третьою статті 28 Закону України від 23 вересня 1999 року № 1105-XIV «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» у редакції, чинній станом на час настання страхового випадку та встановлення позивачеві втрати професійної працездатності у зв'язку з трудовим каліцтвом та I групи інвалідності, за наявності факту заподіяння моральної шкоди потерпілому провадиться страхова виплата за моральну шкоду.

Оскільки позивач не оспорував правомірність дій Фонду та не просив визнати їх протиправними, а вимога про відшкодування моральної шкоди не заявлена з одному провадженні з вимогою вирішити публічно-правий спір, така вимога має розглядатися за правилами цивільного судочинства.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 5 грудня 2018 року у справі № 210/5258/16-ц (провадження № 14-463цс18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78750868>.

Природоохоронні організації (благодійні, громадські) мають право звернутися до суду з метою усунення порушень вимог екологічного законодавства

11 грудня 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула у порядку спрощеного позовного провадження з повідомленням учасників справи касаційну скаргу Міжнародної благодійної організації «Екологія-Право-Людина» на рішення Господарського суду міста Києва від 21 вересня 2017 року та постанову Київського апеляційного господарського суду від 6 лютого 2018 року у справі Господарського суду міста Києва за позовом Міжнародної благодійної організації «Екологія-Право-Людина» до Товариства з обмеженою відповідальністю «Аквадельф» про заборону діяльності дельфінарію.

Велика Палата Верховного Суду у постанові від 11 грудня 2018 року у справі № 910/8122/17 дійшла висновку, що природоохоронна організація (благодійна, громадська) має право на представництво в суді екологічних інтересів суспільства й окремих його членів з метою захисту порушених екологічних прав людини та громадянина або з метою усунення порушень вимог екологічного законодавства.

Спір із суб'єктом господарювання про заборону діяльності його дельфінарію за мотивованим Конвенцією про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля, ратифікованою Законом України від 6 липня 1999 року № 832-XIV (Орхуська конвенція), позовом благодійної організації (мета її створення й діяльності – надання допомоги фізичним та юридичним особам у захисті їхніх екологічних прав і захист довкілля в інтересах суспільства) є адміністративним.

Звертаючись до суду з таким позовом, природоохоронна організація фактично реалізує повноваження органів державної

влади, які мають здійснювати контроль за дотриманням суб'єктами господарювання вимог законодавства щодо захисту тваринного світу.

Так, відповідно до Орхуської конвенції представники громадськості мають право оскаржувати порушення національного законодавства у сфері довкілля незалежно від того, належать такі порушення до прав на інформацію і на участь громадськості при прийнятті рішень, гарантованих Орхуською конвенцією, чи ні. Адже ця конвенція забезпечує доступ до правосуддя як на підставі власних положень, так і в порядку забезпечення дотримання національного природоохоронного законодавства.

Приписи нормативно-правових актів усіх рівнів щодо принципів, правил, вимог, обов'язків різноманітних суб'єктів, що стосуються утримання диких тварин, на всіх правових титулах (в усіх формах власності чи користування), в неволі чи в напіввільних умовах, є «національним законодавством, що стосується навколишнього середовища» у розумінні пункту 3 статті 9 Орхуської конвенції. Порушення приписів цих нормативно-правових актів може бути предметом судового оскарження відповідно до статті 9 Орхуської конвенції.

Право на захист порушеного конституційного права на безпечне довкілля належить кожному та може реалізовуватися як особисто, так і шляхом участі представника громадськості, яким у цьому випадку є МБО «Екологія-Право-Людина». Тому МБО «Екологія-Право-Людина», звертаючись із позовом до суду про усунення допущених відповідачем порушень щодо використання диких живих тварин, фактично реалізує повноваження органів державної влади, які мають здійснювати контроль за дотриманням суб'єктами господарювання вимог законодавства щодо захисту тваринного світу.

Велика Палата Верховного Суду вважає, що МБО «Екологія-

Право-Людина» має право звернутися до суду з метою усунення порушень відповідачем вимог екологічного законодавства. Водночас, оскільки зверненням з таким позовом позивач фактично замінює органи державної влади у питанні здійснення контролю за дотриманням природоохоронного законодавства, цей спір має публічно-правовий характер, а отже, повинен вирішуватися в порядку адміністративного, а не господарського судочинства.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 11 грудня 2018 року у справі № 910/8122/17 (провадження № 12-186гс18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78977479>.

Спір з приводу відшкодування збитків, завданих особою державі під час проходження військової служби, є публічно-правовим та підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства

12 грудня 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула в порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Особи 1, подану представником Особою 2, на ухвалу Козелецького районного суду Чернігівської області від 6 квітня 2017 року та ухвалу Апеляційного суду Чернігівської області від 25 травня 2017 року у цивільній справі за позовом військової частини – польова пошта В3137 до Особи 1 про відшкодування майнової шкоди.

За результатами розгляду касаційної скарги Велика Палата прийняла постанову, в якій зазначила таке.

У справі, що розглядається, позов пред'явлено військовою частиною до фізичної особи – військовослужбовця про стягнення майнової шкоди, завданої ним під час проходження військової служби.

Звертаючись до суду із зазначеним позовом, ВЧ П/П

В3137 послалася на те, що наказом командира військової частини відповідача притягнуто до підвищеної матеріальної відповідальності та стягнуто з Особи 1 завдані державі збитки, які ним не відшкодовані. Шкода заподіяна державі відповідачем внаслідок недбалого та безвідповідального ставлення до виконання своїх службових обов'язків та військової служби і підлягає відшкодуванню згідно з Положенням про матеріальну відповідальність військовослужбовців.

Підстави і порядок притягнення до матеріальної відповідальності військовослужбовців і призваних на збори військовозобов'язаних, винних у заподіянні шкоди державі під час виконання ними службових обов'язків, передбачених актами законодавства, військовими статутами, порадами, інструкціями та іншими нормативними актами визначено Положенням про матеріальну відповідальність військовослужбовців, затвердженим Постановою Верховної Ради України від 23 червня 1995 року № 243/95-ВР. Відшкодуванню підлягає пряма дійсна шкода, завдана розкраданням, пошкодженням, втратою чи незаконним використанням військового майна, погіршенням або зниженням його цінності, що спричинило додаткові витрати для військових частин, установ, організацій, підприємств та військово-навчальних закладів для відновлення, придбання майна чи інших матеріальних цінностей або надлишкові виплати (пункти 1, 2 цього Положення).

Таким чином, спірні правовідносини виникли у зв'язку із завданням відповідачем шкоди державі під час проходження публічної служби.

З огляду на вищезазначені вимоги закону указані спори підлягають вирішенню в порядку адміністративного судочинства як такі, що пов'язані з питаннями реалізації правового статусу особи, яка перебуває на посаді публічної служби, від моменту її прийняття на посаду і до звільнення з публічної служби, зокрема,

і питанням відповідальності за рішення, дії чи бездіяльність на відповідній посаді, що призвели до завдання шкоди, навіть якщо притягнення цієї особи до відповідальності шляхом подання відповідного позову про стягнення такої шкоди відбувається після її звільнення з військової служби.

Такий висновок зроблено Великою Палатою Верховного Суду у постанові від 5 грудня 2018 року у справі № 818/1688/16, в якій зазначено про відступ від висловленої раніше у постановках від 10 квітня 2018 року у справі № 533/934/15 ц, від 20 червня 2018 року у справі № 815/5027/15, від 3 жовтня 2018 року у справі № 755/2258/17 правової позиції в аналогічних спорах.

З огляду на викладене Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що зазначений спір підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства, а тому суди першої та апеляційної інстанцій дійшли правильного висновку про закриття провадження в цій справі з підстави, передбаченої пунктом 1 частини першої статті 205 Цивільного процесуального кодексу України (у редакції, чинній на час прийняття судового рішення).

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 12 грудня 2018 року у справі № 734/3102/16-ц (провадження № 14-481цс18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78627862>.

Позов про визнання протиправним та скасування рішення про затвердження акта щодо визначення та відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам, а також розміру таких збитків, завданих внаслідок користування земельною ділянкою, сам по собі не сприяє ефективному відновленню порушеного права та не може бути предметом розгляду в суді

12 грудня 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула в порядку письмового провадження касаційну

скаргу Особи 3 на постанову Вінницького апеляційного адміністративного суду від 4 червня 2018 року у справі за позовом Особи 3 до Бершадської районної державної адміністрації Вінницької області, третя особа – Шляхівська сільська рада Бершадського району Вінницької області, про скасування розпорядження.

6 жовтня 2017 року Бершадська РДА прийняла розпорядження № 479 «Про затвердження актів визначення розміру відшкодування збитків, заподіяних внаслідок використання земельних ділянок без правовстановлюючих документів на території Шляхівської сільської ради». Пунктом 1.17 зазначеного розпорядження затверджено акт «Про визначення розміру відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам за користування земельною ділянкою Особою 3 площею 0,99 га, за межами населеного пункту в розмірі 14 833,6 грн». Згідно з цим актом встановлено, що позивач за користування земельною ділянкою загальною площею 0,99 га кошти не сплачував, а сума неодержаного Шляхівською сільською радою доходу визначається збитками, які нанесені за 2016 рік фактичним використанням земельної ділянки позивачем у розмірі 48 618 грн.

Не погоджуючись із п. 1.17 вказаного розпорядження, Особа 3 звернувся до суду з адміністративним позовом на захист порушених, на його думку, прав та інтересів.

Рішенням Вінницького окружного адміністративного суду від 2 березня 2018 року позов задоволено.

Постановою Вінницького апеляційного адміністративного суду від 4 червня 2018 року скасовано постанову суду першої інстанції та закрито провадження у справі на підставі пункту 1 частини першої статті 238 Кодексу адміністративного судочинства України. Суд зазначив, що спір між сторонами має розглядатися за правилами господарського, а не

адміністративного судочинства.

За результатами розгляду цієї справи Велика Палата Верховного Суду зазначила таке.

Аналіз відповідних положень Земельного кодексу України та постанови Кабінету Міністрів України від 19 квітня 1993 року № 284 дає підстави вважати, що Бершадська РДА, вважаючи, що Особа 3 завдала органу місцевого самоврядування збитків у вигляді неодержаних доходів, мала право та повноваження скласти акт про визначення та відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам, а також затвердити його відповідним рішенням.

Обов'язковою умовою надання правового захисту судом є наявність відповідного порушення суб'єктом владних повноважень прав, свобод або інтересів особи на момент її звернення до суду. Тобто, у порядку адміністративного судочинства може бути оскаржене лише таке рішення, яке порушує безпосередньо права чи обов'язки позивача.

Як убачається з матеріалів справи, оспорюваним рішенням Бершадської РДА, зокрема, затверджено акт про визначення та відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам, розмір збитків, завданих Особою 3 внаслідок користування земельною ділянкою.

Ураховуючи наведене, Велика Палата Верховного Суду вважає, що повноваження відповідача у цьому випадку обмежуються лише обчисленням розміру збитків у встановленому порядку. Що стосується відшкодування виявлених збитків, то вони не можуть бути примусово відшкодовані на підставі рішення Бершадської РДА. Такі збитки відшкодовуються у добровільному порядку або шляхом звернення до суду з відповідним позовом.

Таким чином, оскаржуване рішення від 6 жовтня 2017 року № 479 не створює жодних правових наслідків для Особи 3, а тому не може порушувати його права чи інтереси.

Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне відступити від правових висновків, викладених у постанові Верховного Суду України від 10 жовтня 2017 року у справі № 210/5803/13-а, оскільки рішення органу місцевого самоврядування про затвердження акта щодо визначення та відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам, а також розміру таких збитків, завданих внаслідок користування земельною ділянкою, не є рішенням суб'єкта владних повноважень у розумінні статті 19 КАС, не зумовлює виникнення будь-яких прав і обов'язків для позивача, а тому воно не може бути предметом спору.

Відсутність спору, у свою чергу, виключає можливість звернення до суду, оскільки відсутнє право, що підлягає судовому захисту.

При цьому Велика Палата Верховного Суду зазначає, що поняття «спір, який не підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства» слід тлумачити в більш широкому значенні, тобто як поняття, що стосується тих спорів, які не підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства, так і тих, які взагалі не підлягають судовому розгляду.

Таку правову позицію висловлено в постановах Великої Палати Верховного Суду від 22 березня 2018 року у справі № 800/559/17, від 3 квітня 2018 року у справі № 9901/152/18 та від 30 травня 2018 року у справі № 9901/497/18.

З огляду на викладене Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що такі вимоги не підлягають розгляду як в порядку адміністративного судочинства, так і взагалі не підлягають судовому розгляду. Обраний позивачем спосіб захисту прав шляхом подання позову про визнання протиправним та скасування рішення Виконкому про затвердження акта щодо визначення та відшкодування збитків власникам землі та землекористувачам, а також розміру таких збитків, завданих

внаслідок користування земельною ділянкою, сам по собі не сприяє ефективному відновленню порушеного права.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 12 грудня 2018 року у справі № 802/2474/17-а (провадження № 11-1081апп18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78589538>.

Спир про скасування актів комісії, яка не здійснювала владні управлінські функції, а розслідувала нещасний випадок на виробництві, підлягає розгляду у порядку цивільного судочинства

12 грудня 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула в порядку письмового провадження заяву управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України в м. Києві про перегляд ухвали Вищого адміністративного суду України від 29 листопада 2016 року у справі за позовом управління виконавчої дирекції Фонду до територіального управління Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду по Київській області та м. Києву, треті особи: Комунальне підприємство «Плесо», Особа 3, про скасування актів про розслідування нещасного випадку та про нещасний випадок, пов'язаний із виробництвом.

У лютому 2011 року управління виконавчої дирекції Фонду звернулося до суду з позовом до ТУ Держгірпромнагляду, у якому просило: скасувати акт про нещасний випадок, пов'язаний з виробництвом форми Н-1 від 12 листопада 2010 року та акт про розслідування нещасного випадку форми Н-5 від 12 листопада 2010 року комісії спеціального розслідування нещасного випадку, що стався з Особою 3.

На обґрунтування позовних вимог управління виконавчої

дирекції Фонду зазначило, що комісією зі спеціального розслідування нещасного випадку, утвореною наказом ТУ Держгірпромнагляду від 13 травня 2010 року № 116-Р, не виявлено достовірних обставин, за яких стався нещасний випадок з Особою З і які можуть пов'язувати цей нещасний випадок з виробництвом. На думку позивача, акти за формами Н-5 та Н-1 є безпідставними і підлягають скасуванню.

Окружний адміністративний суд м. Києва постановою від 10 серпня 2011 року, залишеною без змін ухвалами Київського апеляційного адміністративного суду та Вищого адміністративного суду України, відмовив у задоволенні позову управління виконавчої дирекції Фонду, оскільки управління не належить до осіб, які за законом мають право оскаржувати спірні акти.

Велика Палата Верховного Суду вважає, що вирішення цього спору по суті в порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства України, не ґрунтується на правильному застосуванні норм процесуального права з огляду на таке.

У справі, що розглядається, спір стосується оскарження акту про нещасний випадок, пов'язаний з виробництвом, форми Н-1 від 12 листопада 2010 року та акту про розслідування нещасного випадку форми Н-5 від 12 листопада 2010 року, які складені комісією спеціального розслідування нещасного випадку, що стався з Особою З.

Комісія, яка проводила розслідування нещасного випадку, не здійснювала владні управлінські функції на основі законодавства, а розслідувала нещасний випадок на виробництві, про що 12 листопада 2010 року склала відповідні акти за формами Н-5 та Н-1, які не є рішенням суб'єкта владних повноважень, а тому не можуть бути предметом оскарження в адміністративному суді.

Подібна за змістом правова позиція викладена в постанові Верховного Суду України від 26 квітня 2016 року у справі № 805/3980/15-а, і Велика Палата Верховного Суду не вбачає правових підстав для відступу від таких висновків.

Таким чином, за суб'єктивним складом сторін та характером спірних правовідносин ця справа підлягає розгляду у порядку цивільного судочинства, у зв'язку з чим Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що суди всіх інстанції помилково розглянули справу за позовом управління виконавчої дирекції Фонду до ТУ Держгірпромнагляду про скасування актів розслідування нещасного випадку та про нещасний випадок, пов'язаний із виробництвом, у порядку адміністративного судочинства.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 12 грудня 2018 року у справі № 2а-2555/11/2670 (провадження № 11-833апп18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78589381>.

Скарга на бездіяльність посадової особи відділу державної виконавчої служби щодо ненадання відповіді на адвокатський запит підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства

12 грудня 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула в порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу представника Особи 4 – адвоката Особи 5 на ухвалу Жовтневого районного суду м. Кривого Рогу Дніпропетровської області від 3 березня 2017 року та ухвалу апеляційного суду Дніпропетровської області від 21 червня 2017 року у цивільній справі за скаргою Особи 4 на бездіяльність начальника Автозаводського відділу державної виконавчої служби м. Кременчука Головного територіального управління юстиції у Полтавській області.

За результатами розгляду Велика Палата Верховного Суду прийняла постанову, в якій зазначила таке.

У справі, що розглядається, адвокат Особа 5 звернувся до суду зі скаргою на бездіяльність начальника Автозаводського ВДВС, яка, на думку заявника, полягала в тому, що останній не розглянув його адвокатський запит від 9 лютого 2017 року № 50 стосовно примусового виконання ухваленого в порядку цивільного судочинства рішення Жовтневого районного суду м. Кривого Рогу Дніпропетровської області про стягнення з Особи 7 на користь Особи 4 заборгованості за договором позики у розмірі 82 307,80 грн та судових витрат у розмірі 823,80 грн.

Оскільки у справі, що розглядається, зі скаргою на бездіяльність начальника Автозаводського ВДВС звернувся представник Особи 4 – адвокат Особа 5, який не є стороною виконавчого провадження, оскаржує ненадання начальником Автозаводського ВДВС у встановлений Законом України від 5 липня 2012 року № 5076-VI «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» строк відповіді на адвокатський запит і ненадання копій запитуваних документів, тобто скарга стосується не оскарження дій державного виконавця щодо виконання рішення суду, а здійснення управлінських дій з контролю за неналежним виконанням державним виконавцем своїх обов'язків, то вона в силу вимог статті 181 Кодексу адміністративного судочинства України підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства, про що правильно вказали суди попередніх інстанцій.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 12 грудня 2018 року у справі № 212/7068/13-ц (провадження № 14-430цс18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78680696>.

Мирова угода може бути затверджена під час касаційного перегляду судового рішення, зокрема й при розгляді справи Великою Палатою Верховного Суду

11 грудня 2018 року Велика Палата Верховного Суду перевірила у судовому засіданні матеріали спільної заяви Національного банку України, Публічного акціонерного товариства «Комерційний банк «Фінансова ініціатива» в особі уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на здійснення тимчасової адміністрації у ПАТ «КБ «Фінансова ініціатива» К., Фонду гарантування вкладів фізичних осіб про укладання мирової угоди та її затвердження у справі № 910/12230/16 за касаційною скаргою НБУ на постанову Київського апеляційного господарського суду від 1 листопада 2017 року та рішення Господарського суду міста Києва від 23 вересня 2016 року у справі № 910/12230/16 за позовом ПАТ «КБ «Фінансова ініціатива» в особі уповноваженої особи Фонду до НБУ, за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача – Фонду, про стягнення 1 542 030 195,56 грн та скасування нарахування пені.

Рішенням Господарського суду міста Києва від 23 вересня 2016 року, залишеним без змін постановою Київського апеляційного господарського суду від 1 листопада 2017 року, позов задоволено частково: стягнуто з НБУ на користь ПАТ «КБ «Фінансова ініціатива» в особі уповноваженої особи Фонду отриманий купонний дохід у розмірі 109 169 091,80 грн, отриманий дохід від погашення цінних паперів у розмірі 642 578 000 грн; у решті позову відмовлено.

У листопаді 2017 року НБУ подав касаційну скаргу на постанову Київського апеляційного господарського суду від 1 листопада 2017 року та рішення Господарського суду міста

Києва від 23 вересня 2016 року, в якій просив скасувати вказані судові рішення у справі та прийняти нове рішення, яким у позові відмовити повністю.

Ухвалою Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 5 червня 2018 року справу разом з касаційною скаргою НБУ передано на розгляд Великої Палати Верховного Суду на підставі частини п'ятої статті 302 Господарського процесуального кодексу України.

Ухвалою Великої Палати Верховного Суду від 25 червня 2018 року справу № 910/12230/16 разом з касаційною скаргою НБУ було прийнято до провадження та призначено її до розгляду у судовому засіданні.

5 грудня 2018 року НБУ, ПАТ «КБ «Фінансова ініціатива» в особі уповноваженої особи Фонду та Фонд звернулися до Великої Палати Верховного Суду зі спільною заявою про укладення мирової угоди та її затвердження, в якій, посилаючись на взаємну згоду сторін, просили затвердити мирову угоду від 5 грудня 2018 року, примірник якої було додано до вказаної спільної заяви.

Відповідно до частин першої, другої статті 192 ГПК України мирова угода укладається сторонами з метою врегулювання спору на підставі взаємних поступок і має стосуватися лише прав та обов'язків сторін. У мировій угоді сторони можуть вийти за межі предмета спору за умови, якщо мирова угода не порушує прав чи охоронюваних законом інтересів третіх осіб. Сторони можуть укласти мирову угоду і повідомити про це суд, зробивши спільну письмову заяву, на будь-якій стадії судового процесу.

Згідно із частиною четвертою статті 192 ГПК України укладена сторонами мирова угода затверджується ухвалою суду, в резолютивній частині якої зазначаються умови угоди. Затверджуючи мирову угоду, суд цією самою ухвалою

одночасно закриває провадження у справі.

За приписами статті 307 ГПК України у суді касаційної інстанції позивач має право відмовитися від позову, а сторони – укласти мирову угоду відповідно до загальних правил про ці процесуальні дії незалежно від того, хто подав касаційну скаргу. Якщо заява про відмову від позову чи мирова угода сторін відповідають вимогам статей 191, 192 цього Кодексу, суд визнає нечинними судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій та постановляє ухвалу про прийняття відмови позивача від позову або про затвердження мирової угоди сторін, якою одночасно закриває провадження у справі.

Дослідивши матеріали мирової угоди, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку про те, що подана сторонами мирова угода від 5 грудня 2018 року відповідає вимогам статті 192 ГПК України, укладена в інтересах обох сторін та не порушує прав чи охоронюваних законом інтересів третіх осіб.

Велика Палата Верховного Суду затверджує вказану мирову угоду в редакції, викладеній сторонами, та відповідно до статті 307 ГПК України закриває провадження у справі № 910/12230/16.

Одночасно Велика Палата Верховного Суду роз'яснює сторонам правові наслідки укладення мирової угоди та закриття провадження у справі, передбачені статтею 231 ГПК України, якими є недопущення повторного звернення до суду із спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав.

Детальніше із текстом ухвали Верховного Суду від 11 грудня 2018 року у справі № 910/12230/16 (провадження № 12-174гс18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78715780>.

Спiр щодо оскарження рiшення загальних зборiв товариства з обмеженою вiдповiдальнiстю особою, яка не є його учасником вiдповiдно до статуту, однак на пiдставi цивiльно-правового договору придбала частку у статутному капiталi товариства, пiдлягає розгляду у порядку господарського судочинства

5 грудня 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула в порядку спрощеного позовного провадження касацiйну скаргу Особи 3 на постанову Апеляцiйного суду Днiпропетровської облaстi вiд 3 травня 2018 року у цивiльнiй справi за позовом Особи 3 до Особи 4, Науково-виробниче об'єднання «Новые технологии» у формi товариства з обмеженою вiдповiдальнiстю, Товариство з обмеженою вiдповiдальнiстю «Лейкiвпiсок», Особи 5, третя особа, яка не заявляє самостiйних вимог щодо предмета спору, на сторонi вiдповiдачiв – Особа 6, про визнання права власностi, скасування рiшень, визнання недiйсними змiн до статуту, скасування державної реєстрацiї, зобов'язання вчинити дiї.

За результатами розгляду Велика Палата Верховного Суду прийняла постанову, в якiй зазначила таке.

У поданому позовi Особа 3 зазначила, що мiж нею та уповноваженим представником ТОВ НВО «Новые технологии» була досягнута домовленiсть про продаж частки у статутному капiталi ТОВ «Лейкiвпiсок». З метою оформлення права власностi на частку в статутному капiталi ТОВ «Лейкiвпiсок» Особа 3 видала довiренiсть на iм'я Особи 6 та Особи 11, кожен з яких мав право дiяти окремо один вiд одного, посвiдчену приватним нотарiусом Днiпропетровського мiського нотарiального округу С. 6 березня 2015 року за реєстром № 357.

10 березня 2015 року ТОВ НВО «Новые технологии» в особi директора К. та Особа 3, вiд iменi якої дiяв Особа 11, уклали договiр купiвлi-продажу частки у статутному капiталi ТОВ

«Лейківпісок».

Відповідно до пункту 1.1 вказаного договору продавець (ТОВ НВО «Новые технологии») зобов'язується передати покупцеві (Особа 3) у власність частку у статутному капіталі ТОВ «Лейківпісок» у розмірі 60 %, що становить 600 грн, а покупець – прийняти її та сплатити вартість на умовах, встановлених договором.

Отже, на підставі договору купівлі-продажу корпоративних прав від 10 березня 2015 року позивачка набула у власність частку у статутному капіталі ТОВ «Лейківпісок» у розмірі 60 %.

Разом з тим відповідно до змін до установчих документів ТОВ «Лейківпісок» єдиним учасником вказаного товариства послідовно зареєстровано: Особу 6, Особу 4 та Особу 5.

Позивачка вважала, що порушено її права на частку у статутному капіталі товариства.

У поданому позові Особа 3 просила: визнати за нею право власності на спірну частку у статутному капіталі ТОВ «Лейківпісок»; скасувати усі рішення загальних зборів учасників вказаного товариства, які оформлені протоколом від 10 березня 2015 року; визнати недійсними зміни до статуту ТОВ «Лейківпісок»; скасувати державну реєстрацію змін до установчих документів ТОВ «Лейківпісок», а також зобов'язати ТОВ «Лейківпісок» звернутися до державного реєстратора щодо проведення державної реєстрації змін до установчих документів щодо набуття позивачкою права власності на частку у статутному капіталі.

Відповідно до положень статті 15 Цивільного процесуального кодексу України (у редакції, чинній на час подання позову та розгляду справи судом першої інстанції), які кореспондуються з приписами статті 19 цього Кодексу (у чинній редакції), суди розглядають у порядку цивільного судочинства справи, що виникають із цивільних, земельних, трудових, сімейних,

житлових та інших правовідносин, крім випадків, коли розгляд таких справ здійснюється в порядку іншого судочинства.

Отже, в порядку цивільного судочинства можуть розглядатися будь-які справи, у яких хоча б однією зі сторін є фізична особа, якщо їх вирішення не віднесено до інших видів судочинства.

Підвідомчість господарських справ установлена статтею 12 Господарського процесуального кодексу України (у редакції, чинній на час подання позову та розгляду справи судом першої інстанції), згідно з пунктами 1, 4 частини першої якої господарським судам підвідомчі справи, що виникають з корпоративних відносин у спорах між юридичною особою та її учасниками (засновниками, акціонерами, членами), у тому числі учасником, який вибув, а також між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи, пов'язаними зі створенням, діяльністю, управлінням та припиненням діяльності такої особи, крім трудових спорів.

Господарські суди розглядають справи у спорах, що виникають у зв'язку зі здійсненням господарської діяльності та інші справи у визначених законом випадках, зокрема справи у спорах, що виникають з корпоративних відносин, в тому числі у спорах між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи або між юридичною особою та її учасником (засновником, акціонером, членом), у тому числі учасником, який вибув, пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої юридичної особи, крім трудових спорів; справи у спорах, що виникають з правочинів щодо акцій, часток, паїв, інших корпоративних прав в юридичній особі, крім правочинів у сімейних та спадкових правовідносинах; й інші справи у спорах між суб'єктами господарювання (частина перша статті 20 ГПК України у редакції після 15 грудня 2017 року).

Як установлено в частинах першій, третій статті 167

Господарського кодексу України, корпоративними правами є права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами. Під корпоративними відносинами маються на увазі відносини, що виникають, змінюються та припиняються щодо корпоративних прав.

Отже, корпоративним є спір щодо створення, діяльності, управління та припинення юридичної особи – суб'єкта господарювання, якщо стороною у справі є учасник (засновник, акціонер, член) такої юридичної особи, у тому числі й той, який вибув.

Під корпоративними відносинами маються на увазі відносини, що виникають, змінюються та припиняються щодо корпоративних прав.

Згідно зі статтею 10 Закону України від 19 вересня 1991 року № 1576-XII «Про господарські товариства» (у редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин) учасники мають право, зокрема, брати участь в управлінні справами товариства в порядку, визначеному в установчих документах, за винятком випадків, передбачених цим Законом.

Відповідно до статті 51 вказаного Закону установчі документи товариства з обмеженою відповідальністю, крім відомостей, зазначених у статті 4 цього Закону, повинні містити відомості про розмір часток кожного з учасників, розмір, склад та порядок внесення ними вкладів, розмір і порядок формування резервного фонду, порядок передання (переходу) часток у статутному капіталі. Зміни вартості майна, внесеного як вклад, та додаткові внески учасників не впливають

на розмір їх частки у статутному капіталі, вказаної в установчих документах товариства, якщо інше не передбачено установчими документами.

Статтю 53 Закону України «Про господарські товариства» передбачено, що учасник товариства з обмеженою відповідальністю має право продати чи іншим чином відступити свою частку (її частину) у статутному капіталі одному або кільком учасникам цього товариства. Відчуження учасником товариства з обмеженою відповідальністю своєї частки (її частини) третім особам допускається, якщо інше не встановлено статутом товариства.

Позов про визнання права власності на частку у статутному капіталі товариства, скасування всіх рішень загальних зборів учасників товариства, визнання недійсними змін до статуту товариства і скасування державної реєстрації змін до установчих документів товариства, а також зобов'язання товариства звернутися до державного реєстратора щодо проведення державної реєстрації змін до установчих документів щодо набуття позивачкою прав власності на частку у статутному капіталі пов'язаний з укладеним 10 березня 2015 року Особою З та ТОВ НВО «Новые технологии», якому належало 100 % статутного капіталу ТОВ «Лейківпісок», договором купівлі-продажу частки в статутному капіталі в розмірі 60 %.

Хоч між Особою З і ТОВ НВО «Новые технологии» і виникли правовідносини за цивільно-правовим договором, однак цей договір стосується набуття корпоративних прав позивачкою. Момент набуття права власності на частку у статутному капіталі товариства прямо передбачений у договорі (пункт 1.6), а саме з часу його підписання.

З урахуванням наведених норм процесуального права правовідносини, які виникли між сторонами у справі, є

господарсько-правовими, тому спір підлягає розгляду за правилами господарського судочинства.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 5 грудня 2018 року у справі № 203/2501/15-ц (провадження № 14-411цс18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78529845>.

З окремою думкою судді можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78569762>.

Велика Палата Верховного Суду відступила від висновку Верховного Суду України щодо непідвідомчості третейським судам спорів, пов'язаних із виконанням зобов'язань в іноземній валюті, водночас підтримала висновок Верховного Суду України щодо того, що спори, які виникають за договором про надання споживчого кредиту, не можуть бути предметом третейського розгляду, оскільки вони є спорами про захист прав споживачів

12 грудня 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула в порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Публічного акціонерного товариства «Укрсоцбанк» на ухвалу Дніпровського районного суду міста Києва від 10 лютого 2016 року та ухвалу Апеляційного суду міста Києва від 20 квітня 2016 року у цивільній справі за заявою ПАТ «Укрсоцбанк» про видачу виконавчого листа.

У червні 2015 року ПАТ «Укрсоцбанк» звернулося до суду із заявою про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення Постійно діючого Третейського суду при Асоціації українських банків від 31 березня 2015 року у справі за позовом ПАТ «Укрсоцбанк» до Особи 3, Особи 4, яким стягнуто заборгованість за кредитним договором станом на 4 лютого 2015 року на користь ПАТ «Укрсоцбанк»: солідарно з Особи 3, Особи 4 у розмірі 2 187 392,99 грн та з Особи 3 у розмірі

1 491 646,15 грн, а також третейський збір у розмірі 22 273,93 грн та 3226,07 грн відповідно.

Відмовляючи у задоволенні заяви, суд першої інстанції керувався тим, що ця справа не підвідомча третейському суду, оскільки відповідно до пункту 14 частини першої статті 6 Закону України від 11 травня 2004 року № 1701-IV «Про третейські суди» третейські суди не можуть розглядати справи у спорах щодо захисту прав споживачів, у тому числі споживачів послуг банку (кредитної спілки); кредит наданий в іноземній валюті (доларах США), тому зазначений спір також не підвідомчий третейським судам.

При цьому місцевий суд посилався на правовий висновок Верховного Суду України у постанові від 21 жовтня 2015 року в справі № 6-831цс15.

Ухвалою Апеляційного суду міста Києва від 20 квітня 2016 року ухвалу Дніпровського районного суду міста Києва від 10 лютого 2016 року залишено без змін.

Ухвала суду апеляційної інстанції мотивована тим, що справа не підвідомча третейським судам, оскільки незалежно від предмета та підстав спору, а також незважаючи на те, хто звернувся з позовом до суду (банк або інша фінансова установа чи споживач), на правовідносини, що виникають зі споживчого кредиту, поширюється дія Закону України від 12 травня 1991 року № 1023-XII «Про захист прав споживачів»; грошові кошти за спірним кредитним договором видавалися в іноземній валюті, зокрема у доларах США, тому ця справа не може розглядатися в приватному порядку – третейськими судами, оскільки наявна значна концентрація суспільно-значимих публічних елементів.

При цьому апеляційний суд також послався на правовий висновок Верховного Суду України, викладений у постановках від 21 жовтня 2015 року в справі № 6-831цс15 та 11 листопада

2015 року у справі № 6-1716цс15.

Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне відступити від правового висновку, викладеного у постанові Верховного Суду України від 21 жовтня 2015 року у справі № 6-831цс15, з огляду на таке.

У постанові Верховного Суду України від 21 жовтня 2015 року у справі № 6831цс15, від викладеного в якій правового висновку Касаційний цивільний суд бажає відступити, зазначено, що рішення третейського суду постановлене у справі щодо проведення розрахунку за укладеним резидентами кредитним договором, предметом якого була іноземна валюта – долар США.

Порядок здійснення на території України розрахунків в іноземній валюті регулюється Декретом Кабінету Міністрів України від 19 лютого 1993 року № 15 93 «Про систему валютного регулювання і валютного контролю».

Статтю 16 Декрету встановлено фінансові санкції, які застосовуються до резидентів, винних у порушенні правил валютного регулювання.

Згідно з частиною першою статті 16 Декрету незаконне використання валютних цінностей як засобу платежу тягне адміністративну відповідальність (стаття 162 Кодексу України про адміністративні правопорушення).

Верховний Суд України вказав, що зазначені правові норми щодо регулювання обігу іноземної валюти в Україні, зокрема і проведення грошових розрахунків валютними цінностями, мають публічну основу, переслідують публічний інтерес і спрямовані на досягнення результату, необхідного в публічних цілях для задоволення публічних потреб – забезпечення стабільності української грошової одиниці – гривні, у зв'язку із чим зроблено правовий висновок, що наявність у правовідношенні щодо проведення розрахунку за договором

кредиту, наданого в іноземній валюті, такої концентрації суспільно-значимих публічних елементів не дозволяє віднести такі спори до спорів суто приватного характеру між приватними особами, які можуть розглядатися в приватному порядку – третейськими судами.

За змістом статей 1, 2, 6 Закону України «Про третейські суди» підвідомчість справ, які можуть бути вирішені в рамках третейського судочинства, обмежена сферою приватного права.

У пункті 14 статті 6 цього Закону зазначено, що справи у спорах щодо захисту прав споживачів, у тому числі споживачів послуг банку (кредитної спілки), не підлягають розгляду третейськими судами.

Тобто, до компетенції третейських судів входить вирішення спорів, що виникають між приватними особами, за виключенням окремих категорій, прямо передбачених Законом України «Про третейські суди», з питань, які не торкаються публічно значимих відносин.

Відповідно до частини першої статті 1054 Цивільного кодексу України за кредитним договором банк або інша фінансова установа (кредитодавець) зобов'язується надати грошові кошти (кредит) позичальникові у розмірі та на умовах, встановлених договором, а позичальник зобов'язується повернути кредит та сплатити проценти.

У статті 524 ЦК України передбачено, що зобов'язання має бути виражене у грошовій одиниці України – гривні. Сторони можуть визначити грошовий еквівалент зобов'язання в іноземній валюті.

Відповідно до частини третьої статті 533 ЦК України використання іноземної валюти, а також платіжних документів в іноземній валюті при здійсненні розрахунків на території України за зобов'язаннями допускається у випадках, порядку

та на умовах, встановлених законом.

Таким законом є зазначений Декрет.

Заборони на використання валюти як платіжного засобу Декрет не передбачає.

За частиною першою статті 1049 ЦК України позичальник зобов'язаний повернути позикодавцеві позику (грошові кошти у такій самій сумі або речі, визначені родовими ознаками, у такій самій кількості, такого самого роду та такої самої якості, що були передані йому позикодавцем) у строк та в порядку, що встановлені договором.

Зокрема, у пунктах 1.1, 1.1.1 кредитного договору сторони погодили, що кредитор зобов'язується надати позичальнику грошові кошти саме в сумі 134 989 доларів США, а останній, у свою чергу, зобов'язується щомісячно (до 23 числа) сплачувати в рахунок погашення кредиту 1594 долари США.

Таким чином, на етапі узгодження предмета і умов кредитного договору позичальник та кредитор як рівноправні сторони у правовідносинах та суб'єкти приватного права, діючи вільно, на власний розсуд визначили його істотну умову (ціну договору) у виді грошової одиниці певної держави (іноземна валюта), що згідно зі статтями 192, 533 ЦК України може використовуватися як засіб розрахунку в Україні, тобто є об'єктом цивільних прав. Тому проведення грошових розрахунків за кредитним договором чи їх нездійснення згідно з умовами такого договору, незалежно від валюти кредитування, свідчить, що такі правовідносини мають суто цивільно-правовий, приватний характер та не можуть бути віднесені до таких, які мають публічно-правове значення, є публічно значимі відносини за наявності лише єдиної ознаки – визначення засобу платежу в іноземній валюті.

За викладених обставин Велика Палата Верховного Суду відступає від правового висновку, викладеного у постанові

Верховного Суду України від 21 жовтня 2015 року у справі № 6-831цс15.

Разом з тим Велика Палата Верховного Суду підтримала правовий висновок Верховного Суду України, викладений у постанові від 11 листопада 2015 року у справі № 6-1716цс15, та зазначила, що спори між кредитором та позичальником (споживачем) за договором про надання споживчого кредиту, що виникають як під час укладення, так і під час виконання такого договору, відповідно до пункту 14 частини першої статті 6 Закону України «Про третейські суди», незважаючи на наявність третейського застереження в договорі, не можуть бути предметом третейського розгляду, оскільки Законом України від 3 лютого 2011 року № 2983-VI «Про внесення зміни до статті 6 Закону України «Про третейські суди» щодо підвідомчості справ у сфері захисту прав споживачів третейським судам» виключено з компетенції третейського суду вирішення спорів щодо захисту прав споживачів, у тому числі споживачів послуг банку (кредитної спілки).

Велика Палата Верховного Суду не може погодитися з висновками судів попередніх інстанцій в частині вирішення питання про видачу виконавчого листа на виконання рішення третейського суду про стягнення кредитних коштів із поручителя Особи 4.

Відповідно до вимог 553 ЦК України договір поруки є додатковим, акцесорним зобов'язанням, який забезпечує належне виконання основного зобов'язання та виникає і існує лише за умови існування основного, забезпеченого договору, яким у даному випадку є кредитний договір. Акцесорний договір не є споживчим договором, а сторона такого договору не є споживачем, оскільки вказаний договір не направлений на задоволення особистих потреб поручителя.

Вимоги пункту 14 статті 6 Закону України «Про третейські

суди» щодо обмеження компетенції третейських судів не поширюється на спори, що виникають з акцесорних договорів навіть за умови, якщо такими договорами забезпечено виконання зобов'язання за споживчим договором.

Детальніше із текстом постанови Верховного Суду від 12 грудня 2018 року у справі № 755/11648/15-ц (провадження № 14-336цс18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78680719>.

Дайджест судової практики Великої Палати Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР за період з 03.12.2018 по 31.12.2018 / Упоряд: д-р юрид. наук О. Р. Кібенко; відпов. за вип.: канд. юрид. наук Р. Ш. Бабанли. — Київ, 2018. — Вип. 5. — 104 стор.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень Великої Палати. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Підписуйтеся на нашу сторінку у Facebook
fb.com/supremecourt.ua